Koroška kronika

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:
Za naročnike:
v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 4.— šilinge.
Posamezna številka 30 grošev.

Leto III. | Celovec, 7. novembra 1947 | Številka 46

Bomo dobili slovensko gimnazijo?

Naravna pravica vsakega naroda je, da vzgaja svoj naraščaj v svojem narodovem duhu in da ga vzgoji v svoje zveste pripadnike. Te svoje pravice so se vseskozi zavedali tudi Koroški Slovenci in so zato z nestrpnostjo pričakovali odloka pristojnih oblasti, s katerim bodo tudi Koroškim Slovencem dali narodno srednjo šolo, kot jih imajo Nemci. Ker slovenske gimnazije lansko šolsko leto le ni bilo in ker so Slovenci dobro čutili, da je tudi v letošnjem šolskem letu ne bodo dobili, so vložili letos junija meseca pri prosvetnem ministrstvu na Dunaju prošnjo za otvoritev slovenske srednje šole v Celovcu.

Predvideno je bilo, da bi na tej gimnaziji poučevale učne moči, ki bi obvladale slovenščino (samo avstrijski državljani). Učni jezik na tej gimnaziji bi bil slovenščina, kot prvi tuj jezik pa nemščina, ki bi jo poučevali eno uro dnevno. Nadaljnji jeziki bi bili po izbiri: latinski ,angleški in starogrški. Na ta način naj bi bilo omogočeno slovenski mladini ,da izpopolni svoj študij, ki ga je pričela v ljudski šoli s to razliko, da bi bil tu pouk vseh predmetov v slovenščini. Tak načrt, če bi se res uresničil, bi smatrali kot naravno nadaljevanje dvojezičnega pouka, ki ga je jeseni leta 1945 uvedla koroška deželna vlada v znatnem delu koroških ljudskih šol in ga je vse slovensko prebivalstvo z velikim veseljem pozdravilo. (Ob uresničenju slovenske gimnazije bi bilo potrebno še spremeniti uredbo o dvojezičnem pouku na šolah mešanega področja tako, da bi bila slovenščina tudi še v 4. razredu učni jezik in ne le predmet, da bi otroci v prvem razredu gimnazije brez težave lahko sledili pouku v slovenščini. — Op. p.).

Zahteva po slovenski gimnaziji je bila torej postavljena in tozadevna prošnja izročena najvišjemu pristojnemu mestu v odločitev. Ministrstvo pa je potrebovalo mnogo časa za premišljevanje. Šolske počitnice so se že nagibale h koncu, ko je prosvetno ministrstvo pozvalo koroški deželni šolski svet ,naj izjavi, ali je slovenska gimnazija v Celovcu upravičena (: priporočamo študij mednarodnih določil o zaščitah manjšin ali švicarski zakon, po katerem je baje posneta tudi sedanja oblika koroškega šolstva!) in od koroškega prebivalstva zaželena.

Koroški deželni šolski svet je ukaz svojih nadrejenih izpolnil. Na podlagi vprašalnih pol, ki so jih prejeli učenci prvega in drugega razreda gimnazij v Celovcu, Beljaku, Št. Pavlu in Tanzenbergu in katere so potem starši otrok izpolnili, je razvidno, da ti ljudje nimajo interesa za uvedbo slovenske gimnazije. Negativni odgovor na vprašanje, ki ga je stavil deželni šolski svet, gotovo nikogar ne preseneča, če pomisli, da v zadevi slovenske gimnazije Slovenci niti vprašalnih pol niso dobili, kaj še, da bi se mogli o tem izjaviti. Tudi Slovenci, ki so zahtevo po gimnaziji postavili, niso bili vprašani o načinu, po katerem naj bi ljudi spraševali o potrebi in želji za srednjo šolo, še manj, kateri krog prebivalstva naj se vpraša.

Ni nam znano, ali bodo smatrali izid glasovanja za odločilen ali ne. Mi upamo, da ne in smo prepričani ,da bodo tudi drugi uvideli ,da je slovenska gimnazija na Koroškem pravica, ki Koroškim Slovencem pripada in jim jo je treba dati brez vsakega oklevanja in zavlačevanja.

Nemci kot mi dobro vedo, da je človek bliže tistemu narodu v čigar jeziku misli, zato se ne morejo sprijazniti z mislijo, da bi se veliko število koroške mladine ohranilo narodu, iz katerega je izšla. To je eden glavnih razlogov, iz katerega izhajajo vsi mogoči izgovori o nepraktičnosti slovenske gimnazije in o njenem „nesmislu". Človek, posebno pa Slovenec ne more na to kaj reči. Čudno se mu zdi le to, kako se avstrijska vlada zanima za pouk nemščine na južnem Tirolskem ,če te pravice ne dovoli sama niti tistemu, ki ga imenuje „brata" in enakopravnega državljana. Ali naj bo to nov pojav logike ali pa morda celo oblika kake najnovejše „demokracije"?

Dve in pol leti sta minili ,ko smo hoteli prvič po sedmih letih na Koroškem zopet izdati slovenski časopis. Tudi takrat smo stali pred vprašanjem, je li tak časopis zaželen ali ne. Pa nismo spraševali Celovčane in Beljačane. Časopis smo izdali ,ker ga je hotel narod in ga hoče še danes. Prav tako obstoja tudi želja in potreba po slovenski gimnaziji, ki naj je ne obiskujejo morda otroci, ki so zmožni le nemščine, temveč tista mladina, ki je zmožna slovenskega jezika in ji nihče nima pravice odrekati izobrazbe v jeziku, ki ga govore v svojem domačem krogu.

Maier-Kaibitsch obsojen na dosmrtno ječo

V petek, dne 31. oktobra, se je končala pred deželnim sodiščem v Celovcu razprava proti vojnemu zločincu Alojziju Maier-Kaibitschu. Sodišče je spoznalo obtoženca za krivega v vseh treh točkah in ga obsodilo na podlagi sledečih utemeljitev na dosmrtno ječo z enim postom v letu in sicer vsakega 14. aprila, zaplembo celotnega premoženja in poravnavo stroškov obravnave.

Po prečitanju obsodbe je državni pravdnik dr. Kugler utemeljil obsodbo.

V utemeljitvi obtožbe je predsednik senata ljudskega sodišča, predsednik deželnega sodišča dr. Kugler, ugotovil, da se je obtoženec zagovarjal na način, ki ni napravil dobrega vtisa. Skoraj vse je zanikal ter uporabljal tipične izgovore, ko bi se bil moral spomniti na dogodke.

Maier-Kaibitsch je bil vodja uradov, ki so se morali pečati s pripravami in načrti za izseljevanje. Vkljub temu pa je zatrjeval, da ga je izseljevanje presenetilo in da je ostal v uradu le zato, da bi preprečil še kaj hujšega. Dejal je, da ni delal nobenih načrtov za izseljevanje in da ga je po možnosti sabotiral. Najprej je trdil, da je sodeloval le pri upravljanju imovine izseljencev in pri naseljevanju Kanaltalcev z nemško naseljevalno družbo (DAG). Pozneje pa je le priznal, da je sodeloval pri posameznih izselitvah.

Maier-Kaibitsch je priznal, da je bil SS-Standartenführer, da je nosil SS-uniformo v svojem uradu in tudi ob uradnih prilikah.

Nadalje je priznal, da je vnesel v vprašalno polo ob začetku nacistične vlade datum svojega vstopa s 1. 1. 1934 in da je prejel člansko številko 6,138.202 v avstrijskem bloku. Tudi je priznal, da je imel kot politični vodja čin Bereichsleiterja. Kar se torej ilegalnosti tiče, je prišel sodni zbor do sklepa, da je ta brez dvoma obstojala.

Pri razpravi je sodni dvor sprevidel, da se je mnogo prič zavzemalo zanj, druge so pričale proti njemu. Že v naprej je Prosvetna zveza Koroških Slovencev smatrala obtoženca za eksponenta fašistične ponemčevalne politike. Vsekakor je jasno, da te priče v nacistični dobi sploh niso bivale na Koroškem ali delovale na takih mestih, ki bi dovolila vpogled v organizacijo nacističnih uradov.

Vsled tega so lahko predložile le domneve in dokaze o tem, kar so slišale, a imele so srečo, da so lahko svoje navedbe dopolnile s pismenimi dokazi. Iz tega razloga je bil sodni dvor prisiljen zaslišati celo vrsto drugih prič, da bi si ustvaril jasno sliko. Ti so bili naravno večinoma nekdanji višji uradniki in funkcijonarji nacijonalsocijalistične države. Sodni dvor vsled tega ni mnenja, da bi bil slišal čisto resnico.

S primerjavo vseh teh izpovedb, je sodni dvor vseeno lahko zadobil zanesljivo sliko, ki mu je omogočila, da je brez vpliva današnjih političnih strasti, lahko sodil o nacijonalsocijalističnem vojnem zločinstvu. Pri tem so bili deloma akti Nemške naseljevalne družbe, ki so jih našli šele zadnje dni, velike važnosti.

Sodni zbor je lahko uvidel sledeče dokaze: NS-režim je sklenil da podzida svojo moč s brezobzirno narodnostno politiko. Uradi opolnomočenca državnega komisarja za utrditev nemštva so bili orodje za izseljevanje in preseljevanje nezaželenih narodnih skupin.

Obtoženec je bil prav tak mož, kot so nacistični nasilniki. Saj je vodil tekom 17 let na Koroškem na vodilnem mestu narodnostno politiko.

Ugotovljeno je bilo, da je Maier-Kaibitsch bil leta 1941 soudeležen pri nekem razgovoru v Trbižu, kjer so osnovali načrt za izseljevanje Slovencev, ki je dejansko sledilo leta 1942. Obtoženec je imel vse urade, ki so kakor koli imeli opravka z izseljevanjem, v svoji roki. Po nalogu gauleiterja je moral izvajati načrte in voditi akcije ter se je pri tem posluževal državne policije ali raznih posebnih oddelkov SS. Iz dejstva, da je bil načrt za izseljevanje osnovan že v Trbižu, izvira, da so navedbe obtoženca, češ, da ga je izseljevanje presenetilo, neresnične. Leta 1943 so označili razne občine na dvojezičnem ozemlju Koroške kot naseljevalno področje in obtoženec je priznal, da je to odredbo izvedel. Število izseljencev, ki so jih na podlagi te odredbe izselili, ni manjše od števila pregnancev, ki so jih ob prvi akciji aprila 1942 pregnali s posestev.

Izseljevanje je bilo izvedeno na najbrutalnejši način. Sodni dvor je vsled tega mnenja, da je imel obtoženec vzrok za intervencijo. Ni mogel prezreti, da so izseljevanja izzvala po vsej Koroški tudi med nemško govorečim prebivalstvom veliko nezadovoljstvo. In ker je bil Maier-Kaibitsch splošno poznan kot odgovorni mož za politiko Slovencev, bi bil moral obsojati ta način izseljevanja, ki bi ga bil lahko spravil ob dobro ime med prebivalstvom in ki ga je tudi spravil. Njegove razne intervencije pa ne oproščajo dejstva, da je sploh sodeloval pri izseljevanju in da je deloval na Koroškem kot eksponent Himmlerja.

Obtoženec Maier-Kaibitsch je vsled tega spoznan za krivega v vseh treh točkah obtožnice.

Predsednik je ob koncu ugotovil, da bi ga morali po zakonu za vojna zločinstva zaradi več težkih zločinov obsoditi na smrt. Kot olajševalne okoliščine pridejo za obtoženca v postev: njegova delna priznanja zaradi delovanja kot SS-Standartenführer, njegov zagovor o soupravi posestev, ki so jih ob izseljevanju prevzeli, dalje njegovo prejšnje neoporečno življenje in njegove zasluge v bojih za Koroško po prvi svetovni vojni (: za Koroške Slovence nerazumljiva utemeljitev! — Op. ur.), kakor tudi njegovi dokazi, da se je za razne izseljence zavzel. Sodni dvor je iz teh razlogov sklenil da odstopi od smrtne kazni in obsodi obtoženca Maier-Kaibitscha na dosmrtno ječo.

Tudi na Koroškem so izdali ukrepe proti koleri

Zaradi kolere, ki razsaja v obliki epidemije v Egiptu in se je pojavila v poedinih slučajih tudi v Arabiji, Iraku, Eritreji, Palestini, Siriji, Tripolisu, Transjordaniji, Turčiji in Grčiji, je izdal sekcijski šef, dr. Reuter ukrepe, s katerimi bi bilo mogoče uspešno nastopiti proti pojavom kolere. Pred vsem so odločili, da morajo podvreči vse potnike, ki pridejo iz navedenih držav, četudi ne nosijo znakov bolezni, petdnevnemu zdravstvenemu opazovanju s strani zdravstvenih oblasti.

V slučajih sumljivega črevesnega katarja pri prišlecu je treba tega poslati takoj v bolnišnico na infekcijski oddelek. Iz zgoraj navedenih držav so zaprli tudi vsak dovoz živil. V večjih mestih Koroške bodo dajali v pitno vodo raztopino klora, druge vodovodne naprave pa bodo nadzorovali.

Ministrstvo za socialno skrbstvo je stavilo na razpolago zdravila in cepivo, ki ga bodo uporabili v slučaju izbruha epidemije kolere za cepljenje prebivalstva.

Trenotno še ni nobene nevarnosti in nobenega vzroka za razburjenje, ker se bolezen še ni pojavila v nobeni državi, ki meji na Avstrijo. Če bi pa vkljub temu zanesli bolezen v naše kraje, potem naj služi ta članek prebivalstvu, da bo vedelo za ukrepe, ki so bili že izvedeni in da bo z uvidevnostjo pomagalo zdravstvenim oblastem pri zatiranju te bolezni in izvajalo ukrepe, ki bi jih v takem slučaju te oblasti morale izdati.

Komisija za italijanske kolonije

V sredo se je vršilo v Londonu zasedanje, v katerem so namestniki zunanjih ministrov, ki se pečajo z usodo italijanskih kolonij, odobrili potovanje komisije štirih velesil v te kolonije.

Komisija bo zapustila Veliko Britanijo dne 7. novembra z letalom. Bivala bo 40 dni v Eritreji ter sestavila poročilo o tej koloniji v Nairobi. Dne 6. januarja se bo podala v italijansko Somalijo in sestavila poročilo o tej koloniji v Luxor-u v Egiptu. Od 6. marca do 23. maja bo bivala v Tripolitaniji in Cirenajki ter sestavila poročilo v Londonu.

Za obisk vseh kolonij in sestavo poročil bodo predvidoma rabili 212 dni.

V enem prihodnjih zasedanj bodo poslanci odločili o tem, katere države pridejo v poštev, da izrazijo svoje mnenje. Prednost bodo imeli Egipet, Abesinija in Italija, ki imajo teritorialne zahteve do kolonij.

Pot do miru

Britanska javnost se popolnoma zaveda spora med Vzhodom in Zahodom ter zlasti med Združenimi državami in Sovjetsko zvezo, ki je doslej prevladoval v glavni skupščini Združenih narodov. Niti sovjetski napad na britansko politiko v Britaniji ni spravil iz tira duhov ter ni vzbudil sovraštva do Sovjetske zveze. Britanski državniki bi gotovo uporabili vsako možnost za poskus sprave ali posredovanja med Sovjetsko zvezo in Združenimi državami. Toda vsa britanska javnost razen komunistične stranke in njenih simpatizerjev je priznala, da mora biti Britanija zaradi zvestobe do britanskega in demokratičnega načina življenja v bistvenem soglasju z življenskim načinom Združenih držav, če bo sovjetsko ravnanje še zanaprej kazalo trajne znake mržnje do zahodnih nazorov.

Pred kratkim je smrt zaprla usta enemu najsposobnejših in najbolj prepričevalnih zagovornikov britanskih koristi v sovjetskem sistemu in sporazumevanja s Sovjetsko zvezo, Lordu Passfieldu (bolj znanemu pod imenom Sidney Webb), ki je umrl v starosti 89 let. On in njegova žena sta leta 1936 objavila dolgo in skrbno študijo o sovjetskih ustanovah z naslovom »Sovjetski komunizem in nova civilizacija«. Spomladi leta 1937 sta po procesu in usmrtitvi številnih prvotnih boljševikov, ki so bili obsojeni zaradi »propadle taktike«, poslala svojim prijateljem, med katerimi sem bil tudi jaz, privatno spomenico o tem senzacionalnem dogodku. Omenjena spomenica razlaga, da je bilo ravnanje boljševikov posledica revolucionarnega »načina obnašanja«, ki, kakor je pisal Lenin novembra leta 1920, nujno naprti »sumničenja in izdajstvo« v sistemu, ki ne prenese odprte kritike. Spomenica pravi nadalje, da dogodkov v Sovjetski zvezi ne smemo presojati iz zahodnega stališča, ampak v luči sovjetskih okolnosti.

Winston Churchill je pred dnevi rekel v svojem govoru, ki so ga po radiu oddajali v New York, da je možno, da je »nasilno napadalna linija« sovjetske vlade in komunistične propagande verjetneje potrebna sovjetskim oblastnikom iz notranjepolitičnih razlogov kakor pa iz njihovih namenov za oboroženi spopad. Odkrito upam, je rekel Churchill, da se bo to moje mnenje izkazalo za pravilno. Četudi bi se Sovjetska zveza s svojimi državami umaknila iz Združenih narodov, vendar Churchill ne verjame, da bi moralo to imeti kot posledico vojno. Rekel je nadalje, da je prepričan, da bi bila dobrosrčnost zahodnih demokracij neumnost in da morajo povzdigniti Združene narode v orodje svetovnega miru, če bo orodje »slonelo na svobodi, pravici in odpuščanju — ter če bo dobro oboroženo«. S Churchillovim stališčem se čudovito strinja novo delo znanega britanskega pisatelja sira Normana Angella, ki razpravlja o Sovjetski zvezi in komunizmu. Prva potreba, ki jo naglaša Norman Angell, je, da zagovorniki demokratične svobode dobro vedo, kakšni so razlogi za njihovo prepričanje in da so si na jasnem, kako daleč so pripravljeni iti pri obrambi tega prepričanja. Nesoglasje s Sovjetsko zvezo je v manjši meri odvisno od gospodarskih ali socialnih ciljev, kakor pa od negospodarskih vrednot. Če bi mi v Britaniji pred drugo svetovno vojno odkrito položili roke na srce, bi pametneje vodili svojo politiko. Tako pa smo le govorili, da si nadvse želimo mir. Norman Angell dodaja: »To ni res. Mi smo predvsem najbolj želeli narodni obstoj, zavarovanje pravice do življenja po svoji lastni izbiri in v svojstvenih ustanovah, četudi bi to pomenilo žrtvovanje miru — in sploh vsega drugega. Če nam je bil jasen vrstni red naših vrednot, tako da bi bili mogli to jasno pokazati našemu morebitnemu napadalcu (Hitlerju) 10 ali 15 let prej preden smo to storili, bi nam ne bilo treba ugibati o možnosti, ali naj se upremo njegovemu napadu.«

Sir Norman Angell trdi, da je mir s Sovjetsko zvezo lahko končno odvisen od tega, ali bo ona jasno razumela naše stališče ali ne. Bilo bi napačno, če bi delali vtis, da se ne bomo uprli naraščanju sovjetske moči na svetu, če naj bi postala še tako odločilna.

Najslabša politika bi bila, nadaljuje Angell, brez primernega preučevanja nas in zunanjih dejstev predpostavljati, da se ne bomo uprli, potem pa ob enajsti uri spoznati, da ne moremo požreti tega, kar ta politika zahteva in da se moramo odločiti za boj. To bi odgovarjalo politiki, ki je ustvarila drugo svetovno vojno. To bi gotovo ustvarilo tretjo svetovno vojno.

Bistroumno sklepanje iz teh dejstev je dovedlo sira Normana Angella do zaključka, ki je po mojem mnenju zdrav. Ta zaključek je, da se učimo živeti v miru s Sovjetsko zvezo s tem, da priznamo, da se razlikujemo od njenega komunističnega prepričanja, kakor se razlikujejo veroizpovedi na zahodu, čeprav so njihovi teologi izjavili, da je njihovo sožitje moralno nemogoče. Neobhodno potreben pogoj za tak sporazum pa mora biti mnogo večja edinost v zahodni Evropi in britanskem Commonwealthom, kakor pa smo jo doslej dosegli. Mi in drugi narodi angleško govorečega sveta ne smejo biti pognani v položaj, v katerem bi se znašli pred alternativo, da ali klonijo pred Sovjetsko zvezo ali pa se z njo vojskujejo. S tesnim sodelovanjem med Britanskim Commonwealthom in Združenim državam pod enakimi pogoji in s pridružitvijo drugih enako mislečih narodov bo zahodni svet dosegel tolikšno moč, da bi bil oborožen spor z njim zelo neverjeten.

Če pravilno razumem britansko mnenje, so to smotri, ki navdajajo britansko politiko. Ti smotri niso napadalni in tudi niso nujno sovražni do Sovjetske zveze. Poganjajo pa iz nagonske predanosti in pripravljenosti za ohranitev svobode, na kateri sloni britanski Commonwealth. Čim prej bodo oblastniki Sovjetske zveze razumeli te stvari, tem svetlejši bodo izgledi za mir.

W. Steed

Po zemeljski obli

ČEŠKOSLOVAŠKA

Češkoslovaški ministrski predsednik Klement Gottwald je sprejel v četrtek ostavko namestnika ministrskega predsednika Jana Urzinija. Gospod Urzini je vodja slovaške demokratične stranke, katere desnemu krilu očitajo veleizdajo. Izjava ministrskega predsednika Gottwalda je sledila uradni zahtevi delavskih odborov na Slovaškem po ostavki vseh voditeljev oddelkov v slovaški vladi, ki pripadajo večini demokratični stranki.

V ameriških uradnih krogih ocenjujejo obisk češkega zunanjega ministra Jana Masaryka v Združenih državah kot poizkus Češkoslovaške, doseči trgovske odnošaje z Združenimi državami in se zopet približati zahodnoevropskemu bloku. Za časa svojega bivanja v Združenih državah je imel Masaryk pogovore z namestnikom zunanjega ministra, Lovettom, kakor tudi z drugimi visokimi ameriškimi osebnostmi.

V Združenih državah so mnenja, da si hoče češka vlada vkljub svoji notranjepolitični naslonitvi na Sovjetsko zvezo v svojem zunanjepolitičnem področju v vedno večji meri obdržati svojo neodvisnost. Razlogi za to stremljenje so različni. V prvi vrsti tičé gotovo v tem, da zavzema Češkoslovaška med zahodnoevropskimi narodi zaradi svoje visoko razvite industrije posebno mesto. Prav zaradi te industrije pa je zaradi surovin odvisna od tržišč zahodnih držav.

Razen tega leži kulturno žarišče Češkoslovaške že od nekdaj na Zahodu. Tega ne izpremeni niti dejstvo, da je zahodni sosed Nemčija. Tudi je precejšnje važnosti močna težnja češkoslovaškega naroda po neodvisnosti. Tako je n. pr. v ČSR danes velika zamera, če nekdo deželo označi kot satelitno državo Sovjetske zveze.

V dobro poučenih krogih so prepričani, da bi pri volitvah v Češkoslovaški — brez pritiska s strani Rusije — dobili komunisti mnogo manj glasov, kakor pred enim letom. Takrat je znašalo število glasov komunistov kakor znano 38% vseh glasov. Iz poročil iz Češkoslovaške je razvidno, da se socialnodemokratične frakcije, predvsem v Češkoslovaški vedno bolj trudijo, da bi dosegle odcepitev od komunistov.

Pri razgovoru o možnosti gospodarskega podpiranja Češkoslovaške s strani Združenih držav so predvidevali predvsem stroje za proizvodnjo jekla kakor tudi letala za trgovski promet. Češkoslovaška se posebno zanima za dobave letal, ker ima namen izgraditi svojo civilno letalstvo. Z ameriške strani javljajo, da se lahko računa na izvoz letal že v prihodnjem letu.

ZDRUŽENE DRŽAVE

Mehanizacija ameriških rudnikov je v zadnjih letih čudovito napredovala. V tej okolnosti je najti razlago za dejstvo, da so proizvedli leta 1944 561 in pol milijona ton premoga proti 398 milijonom ton leta 1936 kljub temu, da se je število rudarjev znatno zmanjšalo (leta 1944 jih je bilo malo nad 300.000, leta 1936 477.000).

Moderni rudniki Združenih držav so tako dovršeno mehanizirani, da se zamore v nekaterih od njih našteti do 114 raznih vrst strojev, orodja in pritiklin.

Skupno število premogovnikov Združenih držav presega 6.900, od katerih je 5.743 podzemskih. Podzemski rudniki so leta 1944 dali okoli 470 milijonov ton, od katerih je pa bilo le 22,680.000 ton pridobljenih z ročnim delom. Nadaljnjih 21,335.500 ton premoga je bilo pridobljenih z razstreljevanjem, dočim je bil ostanek, torej nad 90%, izkopan s stroji.

Delo izvažanja in odstranjevanje materijala se je vršilo leta 1946 do 91% z mehaničnimi sredstvi; v obratu je bilo istočasno 13.415 izkopnih strojev, 10 let preje pa 11.000. Vsak tak stroj izkoplje letno 23.400 ton rude. Mehanično nakladanje, ki se je leta 1938 vršilo le do 26% proizvodnje, je leta 1946 poskočilo na 56%, pri čemer je bilo v obratu 16.806 v ta namen zgrajenih naprav.

Zaradi mehanizacije se je dnevna proizvodnja vsakega rudarja povišala v nekaterih visoko mehaniziranih rudnikih od 2½ do 3½ ton na 13.5 ton.

Stroji se uveljavljajo v ameriških premogovnikih vedno bolj in je naraščanje uporabe strojev pričakovati tudi v bodoče, v kolikor bo pač zamogla industrija zadovoljiti povpraševanje po strojih.

FRANCIJA

Francoska narodna skupščina je izjavila vladi socialističnega ministrskega predsednika Ramadiera v njeni spremenjeni obliki s 300-timi proti 280-tim glasovom svoje zaupanje. 18 odposlancev se je glasovanja vzdržalo, 15 pa jih ni bilo navzočih pri glasovanju. Pred glasovanjem je pozval ministrski predsednik Ramadier poslance, naj preprečijo delitev države v Ameriki naklonjeni in Rusiji naklonjeni tabor, ker bi takšna delitev ogrožala obstoj francoske republike. Ta izraz zaupanja Ramadierovi vladi je bil že sedmi v teku 10 tih mesecev. S svojimi 20 timi glasovi večine je bila ta zmaga najmanjša, kar jih je ministrski predsednik Ramadier do sedaj izvojeval. Nova francoska vlada je s tem dokazala, da more vkljub napadom z desne in leve računati na zaupanje francoskega naroda. S tem so odložili tudi odločilni spor med komunisti in pristaši De Gaulla.

AVSTRIJA

Avstrijska deželna vlada je objavila številke, iz katerih je razvidno, da je bilo dne 15. septembra od 89.905 razseljenih oseb in beguncev, ki žive izven taborišč v južnih predelih Zgornje Avstrije, 44.5 odstotkov zaposlenih.

Od 111.530 razseljenih oseb in beguncev, ki so izven taborišč v južnem delu Zgornje Avstrije, je 47.139 ali 42 odstotkov zaposlenih. (V tej statistiki niso vpisana židovska taborišča). Z drugimi besedami povedano, dela 97 odstotkov telesno zdravih ljudi, ki spadajo pod določbe avstrijskega delovnega zakona. 80 odstotkov delovnih ljudi, ki stanujejo po taboriščih, dela izven taborišč.

V dopolnitev teh statističnih podatkov je objavil šef pripravljalne komisije mednarodne begunske organizacije v Avstriji polkovnik Charles Miller sledeče:

V južnem delu Zgornje Avstrije je naseljenih veliko večje število razseljencev, kakor v katerikoli drugi zvezni deželi in čeprav so zgornje številke zadovoljive, niso po poročilih iz drugih predelov države nikaka izjema.

Pred kratkim so se v javnosti oglasili razni glasovi, ki so označili prisotnost razseljenih oseb kot breme, ki ga Avstrija ne more prenašati. Z ozirom na pomanjkanje delovnih moči v mnogih važnih gospodarskih panogah v Avstriji in na sedanjo odvisnost od tuje pomoči, bi bilo pričakovati, da najde zaposlitev delovnih moči, ki delajo predvsem v poljedelstvu in industriji, čeprav izvirajo morda iz drugih poklicev, tudi priznanje.

Število zaposlenih razseljencev z zadovoljstvom lahko primerjamo z onim številom avstrijskega prebivalstva, kakor je razvidno tudi iz seznamov ministrstva za prehrano. V seznamu prehrane 31. dodelitvene dobe je bilo 38% nastavljencev, delavcev in težkih delavcev. Ob takih razmerah bi bilo važnejše, namesto da se kdo pritožuje, da bi se rajši zamislil, kako bi nadomestili delovne moči, če bodo razseljenci zapustili deželo. Vračujoči se vojni ujetniki ne bodo rešili tega problema, ki ji gospodarsko neodvisnost Avstrije življensko važen.

ROMUNIJA

Razprava zaradi veleizdaje proti dr. Juliju Maniuju, rumunskemu voditelju opozicijske stranke in osemnajstim njegovim soobtožencem, je bila prejšnjo sredo otvorjena v dvorani vojaške akademije v Bukarešti. Štirje obtoženci bodo obsojeni v njihovi odsotnosti. Dr. Maniuja obtožujejo:

1. hujskanja na vojno proti Sovjetski zvezi;
2. predaje informacij britanski in ameriški vojaški misiji v Bukarešti;
3. podpiranje inozemske reakcije in interesov britanskih in ameriških imperialističnih krogov, s čemer je bil demokratični režim v Romuniji po vojni v nevarnosti.

V obtožnici se glasi dalje, da sta obtoženca Grigori Nikolescu Buzeti in Constantine Visoianu, proti katerim se bo vršila razprava v njih odsotnosti, zbežala v Ameriko, da bi tam razširjala propagando proti demokratičnemu režimu Rumunije. Neki obtoženec je omenil, da je bilo vseh osemnajst prič, za katere je zaprosil, da bi jih zaslišali, aretiranih kot voditelji rumunske kmečke stranke. Skupno je bilo treba zaslišati v teku razprave 200 prič, ki pa se po večini nahajajo v zaporih. Petnajst branilcev obtožencev je postavil sodni zbor sam. Obtožencem ni dovoljeno, da bi se razgovarjali med seboj. Obtoženec Mihalache, nekdanji podpredsednik rumunske kmečke stranke, je obvestil sodni zbor, da se ne bo zagovarjal in da tudi ne zahteva nobenega zaslišavanja prič.

Po poročilu londonskega radia je dobilo 5 diplomatskih opazovalcev britanskega in ameriškega poslaništva v Bukarešti dovoljenje, da prisostvujejo razpravi proti voditelju romunske kmečke stranke dr. Maniuju. Dovoljenje je izdala romunska vlada šele po ponovni vlogi.

VELIKA BRITANIJA

Po izidih občinskih volitev, ki so se vršile preteklo soboto v Veliki Britaniji, je razvidno, da je delavska stranka zgubila 685 mandatov in pridobila na novo le 42. Nasprotno pa je konzervativna stranka izgubila le 17 mandatov, a pridobila 634 novih sedežev. Liberalci so izgubili 9 mandatov, neodvisni kandidati — večinoma s podpiranjem konzervativcev — so dobili 170 in izgubili 135 mandatov. Udeležitev pri volitvah je bila 80 odstotna, kar je za občinske volitve mnogo. Presenetljiv pojav je bilo dejstvo, da je doživela delavska stranka svoj najtežji poraz ravno v mestih Manchester in Birmingham. Po teh izidih je zgubila delavska stranka nadzorstvo nad 25 občinskimi sveti.

Voditelji političnih strank so zavzeli do izida volitev svoje stališče. Winston Churchill je mnenja, da jemlje zmaga konzervativcev delavski vladi pravico, da bi še nadalje vodila državo. Tajnik delavske stranke zanika, da bi predstavljal izid volitev neuspeh za delavsko stranko. Dejal je, da se ni zgodilo nič drugega, kakor da je dvig delavske stranke od uspeha do uspeha od leta 1945 dalje sedaj prišel do ustalitve.

NEMČIJA

Alfred Krupp se bo moral tekom tega in naslednjega tedna skupno z dvanajstimi višjimi uradniki Kruppovih tovarn zagovarjati pred sodnim zborom za vojne zločince v Nürnbergu.

Obtožnica bo na podlagi predloženih dokazov dokazala, da je Krupp deloval kot zarotnik, s tem da je omogočil ponovno oborožitev Nemčije. Nadalje bo zastopstvo ameriškega tožilstva navedlo, da je Hitler na podlagi nekega dekreta iz leta 1943 zagotovil obtožencu in njegovi rodbini gotove prednosti.

Gospodarske novice

Zahodna Evropa in Amerika

V poročilu, ki je bilo izdelano v Parizu na konferenci 16 držav za obnovo evropskega gospodarstva s pomočjo Amerike, je tudi poglavje o vedno slabšem stanju kmetijstva v Evropi. Potrebne dežele, med katerimi je tudi zahodna Nemčija in posesti nekaterih držav preko morja (Francoska Indokina, Belgijski Kongo, holandska Indonezija), potrebujejo v letih do 1950/51 živil in kmetijskih strojev v vrednosti 5.8 milijard dolarjev. Na leto 1947/48 odpade od te vrste potreba uvoza iz Združenih ameriških držav v vrednosti 2.1 milijarde dolarjev.

V poročilu je posebej omenjeno, da je treba povečati dobave žita v Zahodno Evropo, ker bi se drugače moglo zavleči izboljšanje razmer za več let.

Poleg hrane je v prvi vrsti še potrebna dobava dušičnih umetnih gnojil, krepkih krmil in kmetijskih strojev. Razen tega potrebuje gospodarstvo in posebej še kmetijstvo podporo v povečani dobavi pogonskih sredstev. Samo potreba premoga, ki bi ga naj dobavile ameriške Združene države, je predvidena za leto 1948 na 369 milijonov dolarjev. Ta potreba pa se nato v naslednjih letih stalno manjša in bi znašala za leto 1951 le še samo 54 milijonov dolarjev.

Še celo lesa imajo države v Zapadni Evropi premalo in bi morale Združene ameriške države dobaviti v letu 1948/49 Evropi lesa v vrednosti 351 milijonov dolarjev.

Koruzni dnevi

Zaradi slabe letine pšenice vsled velike suše in zaradi velikih obveznosti v izvozu pšenice na račun reparacij za Sovjetsko zvezo, za Češkoslovaško in Jugoslavijo je nastalo na Ogrskem veliko pomanjkanje pšenice za kruh.

Zato je morala ogrska vlada znižati dnevni obrok kruha. Razen tega pa so vpeljali še dva takozvana koruzna dneva na teden. Na ta dva dneva ni mogoče dobiti v pekarnah nobenega pšeničnega peciva, ampak le pecivo iz koruzne moke.

ZNAMENITA 400 LETNICA

Pred kratkim je minilo štiristo let, kar je bil rojen znani katoliški španski pisatelj Miguel de Cervantes Saavedra. Tega velikega moža se je spomnil tudi naš največji pesnik Prešeren v »Glosi«, v kateri bridko toži nad pesnikovo usodo.

Miguel de Cervantes je bil rojen 9. oktobra 1547 v Alcali de Henares. Njegov oče, ki je bil zdravnik, ga je dal študirati v jezuitski kolegij v Sevillo. Leta 1569 je odšel iz Madrida s papeškim legatom kot paž v Rim, vstopil v armado in se boril leta 1571 v bitki pri Lepantu proti Turkom, kjer je bil ranjen. Pozneje se je boril pred Tunisom in prišel v alžirsko ujetništvo in suženjstvo za pet let. Po raznih dogodivščinah je prispel leta 1584 zopet v Madrid, kjer je navezal stike z literarnimi krogi. Nato je dobil državno službo kot komisar za prehrano v Sevilli, pozneje pa kot davčni uradnik. Nesreča je hotela, da je bil zaradi dozdevne prekršitve uradne dolžnosti obsojen in je prebil v ječi dve leti. Nato je živel in neumorno pisal v Madridu do svoje smrti, kjer je umrl 23. aprila 1616.

Njegovo prvo bivanje v Madridu je leta 1885 rodilo njegovo največje in najslavnejše delo »Don Quijote de la Mancha« in pastirsko novelo »La Galatea«. V zadnjih desetih letih svojega življenja je spisal »Novelas ejemplares« (Vzorne novele), »El coloquo dellos perros« (Pogovor psov), Viajo del Parnaso« (Parnasova pot) ter druga dela.

Dasi so vsa Cervantesova dela razen dram, v katerih se ne more primerjati z Lopezom de Vega, vzorne umetnine, je in ostane prvovrsten »Don Quijote de la Mancha«, satiričen, zbadljiv roman, ki se norčuje iz nerodno pisanih viteških romanov tedanje dobe. »Don Quijote« (Vitez žalostnega lica) je uvrstil Cervantesa med največje svetovne pisatelje. V njem je pisal tako, kakor mu je nasvetoval neki prijatelj: »Truditi se moraš, da pripoveduješ preprosto in razumljivo s poudarnimi, dostojnimi in elegantnimi besedami, da daš svojim stavkom blagoglasje in jih lepo zaokrožiš, da svoje predmete opisuješ naravno in izražaš svoje misli preprosto in jasno. Brigaj se obenem, da s šalo v svojem pripovedovanju otožnemu izvabiš smehljaj in veselega prisiliš k prisrčnemu pohvalnemu priznanju, da preprostega ne pohujšaš, da zaslužiš občudovanje bistroumnega in pohvalo resnega ter modrega. Imej vedno pred očmi svoj končni namen: norčuj se iz lahkomišljenega govoričenja viteških romanov.«

Čeprav je Cervantes v tem svojem romanu vpošteval ta nasvet in se po njem ravnal, je vendar zasmehovani, zasramovani in večkrat tepeni »Don Quijote« postal plemenit človek, idealist, njegov sluga pa prebrisanec, ki je svojega gospodarja izrabljal, a mu vendar verjel, da bo postal guverner.

Cervantes je v vseh svojih delih slikal španske razmere v lepem ljudskem jeziku, ki je bil prekvašen in prešolan v tedanji renesančni kulturi. Če še omenimo, da je Cervantes kot globokoveren katoličan v svojih delih ostal vedno zvest svojemu prepričanju — je bil celo tretjerednik — nam to dokazuje, kako neresnična je trditev, da katoličan ne more ustvarjati velikih res umetniških del, češ da ostane radi svoje vernosti nesvoboden in omejen.

Cervantes tudi nam Slovencem ni neznan. »Slovenska Matica« v Ljubljani je pred leti izdala prevod njegovega »Don Quijota«. S tem je narodu poklonila pravo umetnino, visoko človeško pesem, veliko renesančno krščansko umetnino, v kateri se zrcali globoka resnica Prešernovega »Glosinega« zaključka:

»Koder se nebo razpenja,
grad je pevca brez vratarja,
v njem zlatnina čista zarja,
srebrnina rosa trave.
S tem posestvom brez težave
on živi, umrje brez denarja.«

— Drič —

GRENKE RESNICE

Nekatere uradne pisarne so kakor pokopališča; prav lahko bi se na vsaka vrata napisalo: Tukaj počiva gospod ta in ta.

Kaj je življenje? Življenje je tista neozdravljiva bolezen, za katero so vsi ljudje umrli in ki jo le tisti preživijo, ki se ne rode.

Nikar se nikoli ne trudi, da bi skril svojo neumnost. Ljudje ti bodo prej odpustili deset neumnih kakor eno pametno.

Da človek ljudi spozna, mora z njimi občevati; da jih ljubi, jim mora dobro storiti; da jih pa more spoštovati, se jih mora izogibati.

Od nobene stvari še ni toliko ljudi zbolelo kakor od pitja na zdravje.

Resnica je kakor kopriva; kdor se je samo pritakne, ga opeče; kdor pa jo trdno in srčno prime, temu ne stori ničesar.

Čim več odvetnikov — daljši postopek; čim več zdravnikov — krajši postopek.

Pridnost in vztrajnost

Vsaka zemlja je toliko vredna, kakršen je njen gospodar. Če prebiramo življenjepise velikih mož, vidimo, da so bili tako veliki samo zato, ker so bili pridni in delavni. Ti možje so izpreminjali čas v denar. Niso bili le nadarjeni, temveč predvsem delavni in vztrajni. In večkrat se pripeti, da doseže priden, čeprav le povprečno nadarjen človek več v življenju ko kak nadarjen, ki nima teh čednosti. Predvsem je treba vaje v delu, venomer ponavljati in ponavljati, venomer uriti se, saj se ti vse skazi, če nimaš vaje in res je: »Nihče ne pade že mojster z neba.«

Čudovito je, kaj dosežeš, kadar gledaš kakega goslača. In vendar :koliko in kako težavne vaje je treba za goslanje. »S pridnostjo se še medved nauči plesati.« Imenitna plesalka Taglioni se je pred nastopom vsakokrat toliko časa vadila, da je od utrujenosti omedlela. Vendar je res, da ne dosežeš takoj velikih uspehov; do teh prideš le polagoma, korakoma. De Maistre, pisatelj in filozof pravi: »Čakanje je največja skrivnost uspevanja.« Sejati moraš, preden žanješ; dolgo čakati in potrpeti, preden kaj dosežeš. »Potrpljenje je božja mast«, pravimo, »le tisti je revež, ki se z njo maže«. Najboljši sadovi dolgo dozorevajo.

Da pa moreš potrpeti, moraš biti pri delu dobre volje. Neki škof je dejal: »Pravi kristjan mora imeti devet desetin dobre volje.« Dobra volja, radost, veselje, to so temelji, so duša uspeha in sreče. Posebno tisti, ki javno delujejo, morajo delovati dolgo in potrpežljivo; včasih jim vse izpodleti — in vendar ne smejo omagati. Neki ameriški naravoslovec pripoveduje o sebi: »Odšel sem iz kraja, kjer sem stalno bival, v Filadelfijo. Predno sem odšel, sem pregledal vse svoje risbe, jih skrbno zaprl v zaboj in ga izročil svojemu prijatelju z opombo, naj skrbno pazi nanj. Ko sem čez nekaj mesecev prišel nazaj in se veselil doma, sem koj vprašal, kaj je z mojimi risbami, z mojim zakladom. Takoj so mi prinesli zaboj. Toda, o groza in gorje, v njem se je bila naselila družina podgan, ki je s pridom oglodala in razglodala moje dragocene risbe. To me je tako zadelo, da nekaj noči sploh nisem spal in nisem bil za nobeno delo več. Nekega dne pa sem vzel puško, papir in svinčnik in se žvižgaje in dobre volje odpravil v gozd s prepričanjem, da bom naredil še vse lepše risbe od prejšnjih. In čez tri leta sem imel svojo zbirko.«

Veliki iznajditelj Newton je doživel prav nekaj sličnega. Njegove račune, delo težkih let, mu je uničil njegov psiček, ki je skočil na mizo, prevrnil svečo, da so vsi papirji zgoreli. Newton je zbolel zaradi tega in skoro bi se mu bilo zmešalo — a ni obupal, znova je začel.

Iznajditelj lokomotive, John Stephenson, je rekel vsakemu, ki je prišel k njemu po svèt: »Storite, kakor sem storil jaz, vztrajajte.« Saj je potreboval on sam 15 let, da je izpolnil svojo lokomotivo.

Slavni angleški pisatelj Walter Scott je delal vse mogoče stvari, da se je preživljal in je tudi trgoval, rekoč, da hodita vsakdanji zaslužek in umetnost vzporedno. »Leposlovje bodi moja palica in ne bergla; z dohodki svojih spisov se ne bom preživljal.« Bil je točen do skrajnosti, odgovoril je takoj na vsako pismo, vstajal redno že ob petih zjutraj, si sam zakuril, sedel ob šestih za pisalno mizo in delal. Ko se je med deveto in deseto uro zbrala njegova družina okoli njega, je delo za en dan skoro končal. In vendar ni bil prav nič zadovoljen sam s seboj in je venomer zatrjeval, da nič ne zna in nič ne naredi. To je pristna modrost in skromnost; zakaj čim več kdo ve, tem manj si bo domišljal, da kaj zna.

Neki dijak se je poslovil ob maturi od ravnatelja rekoč: »Zahvalim se za dosežено izobrazbo.« Ravnatelj pa ga je zavrnil: »Ste jo dosegli? Moja se pa šele začenja.« O sreči večkrat pravijo, da je slepa in opoteča; a sreča ni tako slepa kot človek. Kdor zna gledati, vidi, da ima srečo vedno tisti, ki je vztrajen in vedno dobre volje.

Največji uspehi življenja so dosegljivi najbolj preprostimi sredstvi in navadnimi lastnostmi.

Večja varnost pri prekooceanskih poletih

Pred kratkim je moralo na odprtem morju na Atlantiku pristati veliko prevozno letalo »Bermuda Sky Queen«. Letalo je plavalo na razburkanem morju celih 24 ur, preden je prišla rešilna ladja. Potniki, pa tudi mnogi drugi ljudje so imeli dejstvo, da letala niso požrli valovi, za srečen slučaj. Svojo srečo so imeli potniki, 62 po številu, zahvaliti se temu, da se je obnesla nedavna izpopolnjena organizacija rešilnih ladij na Atlantiku, ki po navadi opazujejo vreme. Razen tega se morejo zahvaliti sposobnosti pilota, ki je na razburkanem morju mojstrsko pristal in končno seveda tudi izvrstni konstrukciji vodnega letala, ki je tako dolgo kljubovalo naravnim silam.

Če bi se bila nesreča zgodila pred enim letom, bi ponesrečeno letalo zaman čakalo rešilne ladje. Danes pa sta angleška in ameriška vlada poskrbeli za to, da je celo malo brodovje vremenskih opazovalnih ladij stalno na Atlantiku med Evropo in Ameriko vzdolž velikih zrakoplovnih poti. V kratkem pa bodo dodali še celo vrsto novih ladij in so izpopolnili cel sistem vremenskega opazovanja.

Pet bridkih točk

Neki izkušeni mož, ki skrbno opazuje tok časa, je zapisal pet pojavov, ki so se kot kuga razpasli po svetu:

Ljudje mislijo, da ima država blagajno, ki lahko vse obogati.

Popolnoma sta izginila nekdanji ponos in sramežljivost, da bi se kdo dal od drugih podpirati.

Vedno bolj gredo ljudje za tem, da smatrajo zabavo in razkošje za glavni namen svojega življenja.

Strašno se množijo srečolovci, ki menijo, da jih bo sreča kar sama srečala; tudi obogateti hočejo in sicer kar naenkrat.

Zlasti mladi delavci izgovarjajo svojo komodnost takole; čim manj mi delamo, tem več dela bo ostalo za brezposelne.

Med posledicami svetovne vojne je morda to okuženje javnega mišljenja najusodnejše.

Iz našega slovstva

33.

V knjižni izdaji so izšli: »Misterij žene« in »Odsevi«. Potem se je tendenca zvezala s simbolizmom v zbirki novel »Iz naših krajev«. Naturalistična vera v dednostno domnevo je temelj romanu »Njeno življenje«.

Dramatske oblike se je oprijela že v knjigi »Ljubezen«, zbirki naturalističnih enodejank in prizorov. V naturalistični drami »Amerikanci« se je lotila množičnega izseljevanja v novi svet.

Leta 1905. je izdala zbirko »Iskre«. V tej zbirki je večina spisov v hrvaščini. Odtlej je vedno več pisala v hrvaščini. Črtice in povesti je snovala tudi v češčini.

*

Izrecen novelist je Milan Pugelj (1883 — 1928) iz Kandije pri Novem mestu. Prvikrat se je pojavil v javnosti s pesmimi in novelami v »Dom in svetu«. Njegovi spisi kažejo dvojnost v vsebini in obliki. V prvem času se je šolal oblikovno pri Cankarju, pozneje pa je prevzel način podajanja po modernih naturalistih. Vsebino jemlje največ iz uradniških krogov ali dolenjskega kmečkega življenja. Nekatere njegove novele so tako vsebinsko kot moralno brezpomembne. Izdal je več zbirk, od katerih so najbolj znane »Mali ljudje«, »Ura z angeli in druge zgodbe«, »Zakonci« in druge.

*

Izrazita književniška osebnost je Vladimir Levstik iz Šmihela nad Mozirjem. Po moderno ubranih razmišljajočih pesmih se je razživel v uporni napadalni liriki ter v drzni novotarski baladi. Oblika je izklesana, izraz duhovit in bleščeč. Rad uporablja svobodno grajene sonete.

Podobne lastnosti ima tudi njegova prva proza. Novele in povesti so polne ostre satire in jedke ironije. Neredka brezobzirnost jim večkrat manjša umetniško vrednost. Zbirko takih novel je izdal leta 1909 pod naslovom »Obsojenci«. Njegova dela med vojno in neposredno po njej imajo močan nacionalni povdarek.

Nenavadno veliko je Levstik prevajal, največ iz ruščine, pa tudi iz francoščine in angleščine.

*

Levstiku je bil v marsičem soroden Anton Novačan iz Zadobrove pri Celju. Pisatelj je na svojski način posegel v kmečko življenje. Njegova nebrzdana narava se je končno sprostila v drami. Njegovo najrazličnejše delo je drama »Herman Celjski«, ki je izšla 1928. leta. V glavnem junaku je Novačan ustvaril najsilnejši moški lik slovenske dramatike, ki sledi svojim slavohlepnim ciljem preko vseh ovir.

*

V poeziji je bil vpliv moderne še močnejši kot v pripovedništvu. Kazalo je, da bodo svobodna oblika in nova izrazna sredstva še dolgo oplajala prihajajoče pesnike.

*

Eden zelo dobrih in plodovitih pesnikov te dobe je znan pod psevdonimom Silvin Sardenko, s pravim imenom dr. Alojzij Merhar. Od lirsko-epskih pesmi je prešel k verski liriki in lirični dramatiki. Leta 1902 je uredil mladinsko zbirko »Marjetice«, kamor je poleg bogoslovcev prispeval mične pesmice in črtice. Njegova prva lastna pesniška zbirka je »V mladem jutru«.

Sardenko je naš najplodovitejši religiozni pesnik. Iz pesmi se kaže njegova mehka, svetu odmaknjena narava, nagnjena k razmišljanju in poučnosti. Izraz je izbran, slabi ga prenapolnjenost z okrasjem, včasih prehajajočim v gostobesedje.

*

Rudolf Maister (1874 — 1935) iz Kamnika je bil častnik. Odločno narodno prepričanje ga je med vojno spravilo v konfinacijo. Konec leta 1918 in v naslednjem letu se je izkazal kot odločen poveljnik v bojih za našo severno mejo. Po upokojitvi je živel v Mariboru.

Po gimnazijskih poskusih, po članstvu v Zadrugah, po sodelovanju v »Vrtcu« in »Vesni« je dozorel za »Ljubljanski zvon« in »Slovana«. Leta 1904 je izdal »Poezije«. Veliko boljša kot prva je njegova druga zbirka »Kitica mojih«.

*

Učiteljica Frančiška Jerajeva z Bleda je pod psevdonimom Vida objavljala svoje pesmi v »Ljubljanskem Zvonu«. Njeno poezijo pojita dva vira: narava in ljubezen. Lepote slovenske zemlje in kmečkega življenja opeva v liriki, ki je sorodna Murnovi. Samostojnejša je v ljubezenskih pesmih, spreminjajočih se od zamišljenega hrepenenja do sončne razigranosti. V družinski sreči so nastale žive otroške pesmi in pravljice v verzih.

*

Snovno podobno obeležje ima poezija Cvetka Golarja. Golar je postal v našem pesništvu to, kar je bil njegov rojak Ivan Grohar v slikarstvu, poet narave in njegovega življenja, pesnik domače grude, kmetiškega dela in razveseljevanja. Odtod so dobile imena tudi njegove pesniške zbirke: »Pisano polje«, »Rožni grm«, »Poletno klasje« in druge. To liriko pa je prežela močna, večkrat nebrzdana erotika. Najneposrednejša je prva knjiga pesmi. V naslednjih se pesnik ni mogel rešiti ponavljanja in posnemanja samega sebe kljub večji dovršenosti oblike, kljub obilju, včasih preobilju okrasja in kljub poskusom, dati pesmim večjo tehtnost s socialnim prizvokom.

Enako snov je uporabljal Golar tudi v povestih in v dramatski obliki. V knjigi so izšle »Kmečke povesti« in »Pastirjeva nevesta«.

*

Popolnoma drug značaj ima lirika Antona Erjavca z Broda pod Šmarno goro. Komaj je dobro nastopil mesto kaplana v Žuženberku, že ga je pobrala smrt. Pesmi prvih let sodelovanja v »Dom in svetu« so še glasnice notranjega vretja. Vzornik mu je bil Župančič, za njim Sardenko. V zadnjih letih se je poezija poglobila; dobivala je oseben izraz resnega misleca s polnim čustvenim življenjem. Pesniško nadarjenost izpričujejo tudi vedre otroške pesmi.

(Dalje prihodnjič.)

Pisana poljana

KAKOR KDO ZNA

Brišnik in Hočevar sta bila mejaša. Obe kmetiji sta se kar nekam zagrizli druga v drugo in spori radi meja bi bili na dnevnem redu, da se niso Brišnikovi in Hočevarjevi tako dobro razumeli. Najbolje bi bilo združiti obe kmetiji v eni roki, ker bi sicer kedaj pravde radi meja utegnile požreti obe. Brišnik in Hočevar sta se tega dobro zavedala in kar nekam prav jima je bilo, da jima Bog ni dal več otrok in je bila prilika za združitev kakor nalašč. Brišnik je imel namreč le sina Jerneja, ki je bil res fant od fare, priden in spreten za delo ter pameten in gospodaren, da je bilo veselje. Hočevar pa je imel hčerko edinko, brhko Tinco, ki ji tudi ni bilo kaj oporekati, le da se je rada nekoliko preveč zavedala svoje brhkosti. Vsa vas je že govorila o tem, da bo Brišnikov Jernej zagospodaril tudi pri Hočevarju.

Toda prišlo je drugače.

Huda zima je bila tedaj, Hočevar je vozil les iz hoste, pa se je nekaj prehladil in v par tednih ga je pobrala pljučnica. Sosed Brišnik mu je zatisnil oči.

»Saj veš, kako sva se menila«, je pravil Hočevar, ko je čutil, da se mu bliža konec: »Vse sem zapustil Tinci, ki naj vzame tvojega Jerneja, da bosta končno obe kmetiji prišli v eno roko. Tinca je še mlada in nič preveč za gospodarstvo. Zato sem ji postavil tebe za varuha in čim prej boš uresničil najino zamisel, tem bolje bo.«

»Vem, vem,« mu je zagotavljal Brišnik: »tvoja želja je tudi moja in upam, da bo šlo vse po sreči«.

Pa ni šlo.

Hočevarica ni mogla preboleti svojega moža in mu je že po par mesecih sledila na drugi svet.

Tinca je ostala sama. Brišnik ji je pomagal z besedo in dejanjem, kolikor je mogel, toda dekle je postalo nekam trmasto in ni dosti maralo zanj. Skrbni varuh je vedno bolj prihajal do spoznanja, da Tinca ni prav nič pripravna nevesta za njegovega sina. Za delo ji ni bilo in tudi fantje so se vse preveč smolili okoli nje. Zlasti Breceljnikov Tonč je pritiskal za njo in ljudski glas je že vedel, da bo on zagospodaril pri Hočevarju. Tonč je bil res postaven fant kakor nalašč za brhko Tinco, toda bil je kajžarski, doma dela ni imel, kar pa je drugod zaslužil, je najraje sproti pognal v veseli družbi. Brišniku je bilo kar nekam prav, da njegovemu Jerneju ni bilo za Tinco. I, seveda, za Tonačevo Metko je gledal, ki je bila res čedno in pridno dekle, toda Tonačeva kmetija je bila majhna, pet otrok je bilo pri hiši in na doto ni bilo mogoče prida računati.

Tako so minula štiri leta. Tinca je postala polnoletna in se otresla nadležnega varuštva. Tisto zimo pa je stisnilo tudi Brišnika. Težko je umiral mož z zavestjo, da iz njegovih in Hočevarjevih načrtov ne bo nič in da ne bo mogel držati umirajočemu sosedu dane besede.

»Pa bi se morda le oprijel Tince«, je rekel sinu Jerneju še na smrtni postelji.

»Ne morem, oče«, je odvrnil Jernej, »saj veste, da Tinca ni zame in kar privoščim jo Tonču.«

»Vem, Tonačeva Metka ti je všeč. Saj ji ni kaj reči, vendar pa prinesla k hiši ne bo nič. Je že res, da boš tudi brez tega lahko živel, toda dota vedno prav pride. Na Brezovcu so smreke zrele, prodaj jih prihodnje leto in postavi nov hlev, potreben je že. Sicer že tudi hiša nekam na kup leze, pa s to še potrpi. Gospodarstvo je prvo, potem pride šele udobnost! In to mi obljubi, da se ne boš tožaril z mladim Hočevarjem radi meja. Tudi krivice raje pretrpi, kakor pa bi se spuščal v pravde. V grobu bi ne imel miru, če bi te dohtar rival z grunta«.

»Brez skrbi, oče,« je odvrnil Jernej: »Tožaril se ne bom, pa če bo Tonč še tako sitnaril. Tudi hiše ne bom zidal, dokler ne bom postavil in preuredil vseh gospodarskih poslopij.«

Že prvi predpust se je Breceljnikov Tonč priženil k Hočevarju, leto pozneje pa je tudi Brišnikov Jernej pripeljal Tonačevo Metko k hiši. Tako je nastal mladi rod na eni in drugi kmetiji.

Tonč ni bil gospodar, pa tudi Tinca ne. Najraje sta veseljačila, vozila se v bližnje mesto in vabila veselo družbo na svoj dom. Delali in gospodarili so pa posli sami. Že prihodnje leto sta postavila lepo novo hišo in se norčevala iz mladega Brišnika, ki je istočasno zidal nov hlev.

»Za živino gradi celo palačo ,sam pa živi v razdrapani koči,« je rekel Tonč.

»Je pač Brišnikov,« je odvrnila Tinca, »samo grabi in grabi, da si še jesti komaj privošči. Pa je še mislil ranjki, da bi šla tja za gospodinjo!«

In tako je Brišnikovo gospodarstvo napredovalo, Hočevarjevo pa propadalo, polje je bilo slabo obdelano, živina zanemarjena, gozdovi so se redčili bolj in bolj. Tudi spori radi mejá so pričeli. Tonč je posekal nekaj Brišnikovih smrek. Ko ga je Jernej opozoril, mu je zabrusil, da mu je on pokosil cel kos travnika. Pa Jernej se je raje premagal in odnehal, samo da ni bilo prepira.

Osem let je minilo, odkar je stari Brišnik zatisnil oči. Pri Hočevarju je pel boben. Tonč je zašel v težave, upniki so pritiskali in nekdaj ponosna kmetija je šla na dražbo. Kupcev zares skrajno zanemarjeno posestvo ni imelo in še kar poceni je kupil — mladi Brišnik.

»Končno sta le obe domačiji prišli v eno roko, četudi ne tako, kakor sta si stari Brišnik in Hočevar zamislila«, je rekel župan Orehkar, ko so se vračali od dražbe.

»Mladi Brišnik si je dobro opomogel, četudi ni nič priženil,« je odvrnil mlinar Koželj: »Kar mimogrede je odrinil številne tisočake za Hočevarjevo posestvo. Sicer pa kako tudi ne bi! Polje in travniki mu rode kakor nikomur. Pa ima tudi vse obdelane in zagnojene kakor nihče drugi daleč okoli. Živina mu uspeva, da je kaj in vedno lahko proda vse dražje kakor pa drugi. Res, od sile gospodar je. Le boljšo hišo bi si pa tudi že lahko postavil.«

»Sedaj mu jo pač ne bo treba, ko je kupil Hočevarjevo,« je pravil župan: »Jernej je čisto prav začel. Postavil in uredil si je res vzoren hlev, pa gnojišče, gnojno jamo in kompostišče, ker to nese, prijatelj, nese in se izplača. Hiša že tudi nese, vendar le ven, notri pa ne. Seveda pa mora hiša tudi biti in mladi Brišnik jo je nameraval graditi prihodnje leto, kakor mi je pravil. Da mu je preurejeno gospodarstvo toliko doneslo, da si sedaj že lahko postavi novo hišo in poskrbeti s tem tudi za svojo udobnost, je rekel. Res, pameten gospodar je Jernej in prebrisan računar. Omenil sem mu, da se ljudje čudijo, odkod toliko zmore, ko mu žena ni prinesla skoro nobene dote. Pa se je nasmehnil, češ, pridne roke ter varčnost in izvrstne gospodinjske sposobnosti njegove žene so obilnejša dota, kakor pa jo premore najbogatejša nevesta v vasi. Na pravem koncu je začel mladi Brišnik in stari ga je gotovo še v grobu vesel.«

»Hočevarjeva dva sta pa začela vprav nasprotno, zato sta pa tudi tako končala,« je odvrnil mlinar.

»Kakor kdo zna,« je rekel župan Orehkar zamišljeno in zavil na stranpot proti svoji domačiji.

Jesen mi je list pisala . . .

Jesen mi je sporočila
čez gorovje tužno vest.
Stresel sem se in začutil
v srcu žalost in bolest.

List mi je govoril glasno,
da nastal bo burje hrup,
rosa se bo spremenila
še pred soncem v led in strup

Na gredicah bo umiral
kras poletja in smehljaj,
zbor krilatcev bo utihnil,
megla v mrak zavila gaj.

Tajna sila bo zaprla
cvetje in končala rast,
moral se bo ukloniti
ji celo stoletni hrast.

Vse, kar vigred je rodila,
bo umoril smrti mraz;
jesen mi je list pisala
v potrdilo in v ukaz.

Limbarski

Vprašanje

Komu jama je skopana?
Mar bo revež legel v njo?
Mrko vame gleda jama,
v srcu pa mi je hudo.

Morda starec je na vrsti,
ki ga bodo dali v njo?
Mar kdo drug bo ležal v krsti,
zemlji svoje dal telo?

Temno gleda jama vame,
slutnja pravi mi tako:
jama je skopana zame,
mene bodo d'jali v njo.

Okrim

Kopačev brinjevček

Deset fará naokoli je bilo znano, da kuhajo Kopačevi v Podlogu najboljši brinjevec. Žganjekuha je bila pri Kopaču že od nekdaj pri hiši in njihov brinjevec je imel že star sloves. Toda da bi brinjevec rešil nekomu življenje, pa čeprav je bil Kopačev in še tako dober? Ne, tisto pa ne, prav gotovo ne! In vendar!

V Ameriko sem se odpravljal tedaj, pa sem stopil v Podlog h Kopačevemu Tonču, da ga vprašam, kako in kaj. Tonč je namreč bil dolga leta preko luže, pa se je pod stare dni vrnil, si sezidal lično hišico v domači vasi in mirno užival sadove svojih žuljev. V družbo ni zahajal, najraje je sedel doma ob kupu časopisov in knjig ter kozarčku dobrega brinjevca, s katerim ga je zalagal njegov brat, ki je prevzel očetovo dediščino. Druge pijače, tako so pravili, sploh ni nikoli pokusil. Sestra Barbka mu je gospodinjila, ker oženjen Tonč ni bil. Bil pa je mož na dobrem glasu in tudi pri denarju ter je marsikateremu gospodarju pomagal iz zadrege, če ga je skopuh stisnil za vrat ali pa mu je celo že birič z bobnom letal okoli hiše.

Tako sem ga našel ob čitanju in brinjevcu tudi tisto jutro, ko sem že precej zgodaj potrkal na njegova vrata.

»Boste kozarček brinjevčka«, me je vprašal, ko sva si komaj voščila dobro jutro in mi tudi že natočil, ne da bi čakal odgovora: »Brat mi ga je prav včeraj zopet prinesel par zelenk in tale je res prav izvrsten, da, naravnost krasen«.

»Brinjevec se vedno prileže, posebno pa zjutraj«, sem odvrnil. »Toda pravijo, da vi druge pijače sploh ne pijete?«

»Tisto pa drži! Odkar mi je brinjevček rešil življenje, se ne zmenim za nobeno drugo pijačo več.«

»Kaj, življenje vam je rešil?« sem se začudil.

»Seveda! Ne veste tega? I, mlad ste še, je pa že zelo dolgo od tedaj. Kar sedite in natočite si, pa vam bom povedal tisti dogodek, ker vidim, da vas zanima in ste tudi namenjeni tja preko. Pripominjam pa takoj, da zelenko brinjevčka na vsak način ponesite s seboj! Sedaj pa kar poslušajte!

Bli sem že precej časa v Ameriki, ko me je brat poklical domov, da urediva zapuščino, ker so oče umrli. Bil sem že precej pri denarju tedaj, pa sem se rad odzval in tudi ostal par mesecev tu. Potem pa sem se zopet odpravljal nazaj. Zastopnik paroplovne družbe mi je priporočal potovati na novi ladji »Titanic«, ki so jo prav tedaj zgradili in je bila namenjena prvič preko, češ da bom tako hitro na oni strani kakor z nobeno drugo. No, prav! Taka sila mi sicer ni bila, toda na novi ladji se navadno dobro potuje. In tako sem se znašel na »Titanic-u« o katerem ste že gotovo kaj slišali, kako nesrečno je končal svoje potovanje čez morje.

Res lepa ladja je bila to, prav razkošno opremljena in dobro založena z vsem. Morje je bilo mirno, pa smo potovali prav udobno in razpoloženje je bilo sijajno.

Nekega večera smo zopet veseljačili ob godbi in pijači pozno v noč, ko nas je nenadoma strašen sunek razmetal vsekrižem po tleh. Silen ropot, lomljavo in žvenket je bilo slišati, potem pa smo čutili, da je ladja obstala. Polagoma smo prišli zopet k sebi ter si nekoliko opomogli, se hitro pobrali in hiteli na vrata. Pa se je že pojavil ladijski častnik in mrko ukazal, da naj gremo v svoje kabine in ostanemo tam, da ne bo nič hudega.

Kaj naj počnemo v kabini? Kaj se je sploh zgodilo? Izvlekel sem iz svoje prtljage dve zelenki brinjevca, ki mi ga je dal brat na pot, najpreje pošteno potegnil, potem pa vtaknil v vsak žep eno in stopil na vrata. Zunaj je bil velik direndaj, tekanje semintja, kričanje ter jokanje žensk in otrok. Ladijsko osobje je vzdrževalo red, kakor se je najbolje dalo ter gonilo ljudi v kabine. Med krikom in vikom je bilo slišati glasove, da smo zavozili na ledeno goro in da tonemo. Potem so začeli deliti rešilne pasove, toda bilo jih je premalo in jaz ga nisem dobil. Nastal je še večji krik in vik, ker so se ljudje kar stepli za pasove. Nato je prišlo povelje: ženske in otroci na krov!

Stal sem na vratih kabine. Ven nisem smel ,ker so častniki z samokresi v rokah vzdrževali red. Hodnik se je začel polniti z ženskami in otroki. Vedno večja gneča je bila. Prijokala je mimo ženska z detetom v naročju, kake tri leta starega dečka pa je vodila za roko. Pa so ji ga skoro odtrgali in pohodili v gneči. Pametna misel mi je šinila v glavo. Pograbil sem dečka v naročje in se vrinil med gnečo.

Tako sem prišel na krov, kjer je bila gneča še večja. Ženske in otroke so spravljali v rešilne čolne. Mraz je bil, da smo kar šklepetali. Potegnil sem zelenko iz žepa in napravil dolg požirek.

»Daj še meni,« se oglasi mornar pred menoj, ki je skrbel za red, kajti množica je pritiskala vedno huje. Nepopisljivi prizori so se odigravali, ko so trgali može od žena in otrok.

»Vaš deček?« me vpraša mornar, ki sem mu dal piti in namigne na otroka v mojem naročju.

»Seveda,« sem odvrnil hitro brez pomisleka.

»Pa žena?« vpraša dalje.

Pokazal sem na dečkovo mater, ki je stala poleg z detetom v naročju in se tresla od mraza. Angleški očividno ni razumela. Venomer je govorila v nekem tujem jeziku. Mislim, da je molila.

»Imaš še pijače?« vpraša zopet mornar.

»Več kot pol zelenke in še eno polno,« sem odvrnil.

»Daj še piti!«

Dal sem mu zopet, toda kar hitro mu je potegnil zelenko iz roke njegov sosed in se tudi on pošteno napil. Zahteval sem pijačo nazaj. Mornarja sta se spogledala.

»Daj sem še drugo zelenko, potem pa v čoln s teboj in tvojo družino!«

Dal sem mu še drugo steklenico brinjevca, pa je potisnil proti čolnu najprej ženo z detetom, ki se je nekaj upirala in kričala nad menoj, potem pa še mene z dečkom.

Tako mi je torej brinjevček in samo brinjevček rešil življenje! Tisoče, da milijone so kriče nudili bogati potniki za prostor v čolnu, pa zaman. Meni pa ga je preskrbel brinjevček, ampak seveda, bil je to Kopačev brinjevček iz Podloga.

Kako je bilo dalje, ne bom pripovedoval. Če vas zanima, vam dam časopise iz tistih dni, ki so obširno popisali strašen dogodek. Le malo se nas je rešilo, ker je bilo mnogo premalo čolnov in niti rešilnih pasov ni bilo dovolj. Pa še čolni so se nekateri prevrnili, ker so bili prenatrpani in ljudje niso držali reda. Naš je imel srečo in prihodnje jutro nas je neka rešilna ladja napol zmrzle vzela na krov.

Sedaj vidite, kako je bilo. Strašno je bilo, vam pravim, da se popisati ne da. Lasje so mi osiveli tisto noč, namrzel sem, kakor nikdar popreje in pozneje ne, toda bil sem eden med maloštevilnih moških potnikov, ki so se rešili. Še danes me strese groza, če se spomnim na tisto strašno noč. In samo brinjevčku se imam zahvaliti za svojo čudno rešitev. Zato pa tudi od tedaj ne pokusim nobene druge pijače več kot brinjevček, samo brinjevček in pa Kopačev mora biti.«

Tako je zaključil svoje pripovedovanje o strašni katastrofi Titanic-a Kopačev Tonč, si natočil nov kozarček brinjevca in ga zvrnil v dušku, da poplahne grenke spomine.

Vrnitev v domačijo

Mlad mož koraka peš po stezi. Sneg je pobelil brdo in ravan, drevje in grmovje. Mrak se dela, nobene sape, nobenega glasu ni okrog; le njegova počasna, trudna stopinja drobi napol zmrzli sneg, enakomerno škripanje se mu glasi pod nogami. Mnogo let je bil popotnik na tujem. Mnogo let ni spal v domači hiši, kjer se je rodil, kjer je zrastel ,na postelji, ki jo je postlala skrbna mati, stara ženica.

Videl je veliko sveta, velikanska mesta, izkušal in spoznal rod, ki po njih prebiva. Toda sreče, prave sreče ni našel nikjer, nikjer tiste zadovoljnosti, ki jo je čutil nekdaj v otroških letih pod slamnato streho rojstnega doma; in zdaj se vrača domov.

Dospe do vrha griča ter se ustavi na poti. Pred njim je dolina, bel plašč je pogrnjen čez njo. Sredi doline stoji mala hiša na samem, njegova rojstna hiša.

Dim se dviga iznad strehe, tanek curek sivega dima, ki se kroži in vali kvišku, se trga in zopet sprijemlje, naposled pa se razgubi med sive oblake — podoba našega življenja.

In spomini iz otroških let obdajajo potnika, podobe se mu stvarijo v duhu. Vidi staro mater pred ognjiščem, kako zamišljeno roke pod pazduho križem drži in v ogenj zre in kuha. In oče, stari, modri mož, mož trde skorje pa dobrega zrnja, ravno živini poklada, računa, če bode kaj zmanjkalo klaje za zimo, računa; kdaj bo živine za eno tele več, kdaj bodo voliči za naprodaj. Sestrico pa si misli v hiši na klopi pred kolovratom sedečo, kako pridno prede in marsikaj ugiblje v mladi glavici. Tako si domišlja potnik. Naglo se spusti navzdol. Neznano hrepenenje se ga polasti, da bi brž videl svoje ljube iz oči v oči, da bi od blizu videl in se nagledal znanih krajev prve mladosti.

Obramba zoper nalezljive bolezni

Vselej, kadar kdo zboli ali umrje za nalezljivo boleznijo, se mora to takoj naznaniti pristojnemu občinskemu uradu. Naznanjati se morajo te-le bolezni: škrlatinka, davica, tifus, griža, epidemični otrp tilnika (meningitis), otročniška vročica, pegavica, koze, kolera, kuga, typhus recurens, gobavost, trahom, vranični prisad, rumena mrzlica, smrkavost, pasja steklina in vsaka poškodba, ki jo povzroči stekla ali pa stekline sumljiva žival. Važno pri naznanjanju nalezljivih bolezni je to, da se javi takoj prvi primer; zakaj le tako se dá bolezen zadušiti že v kali.

Pri vsaki nalezljivi bolezni se mora bolnik nemudoma pravilno izolirati. Najbolje ga je takoj prepeljati v izolirno bolnico. Prepeljavati bolnika, ki je obolel za nalezljivo boleznijo, po železnici ni dovoljeno, ker bi se na ta način bolezen samo zanesla na sopotnika. Po cesti z vozom pa je dovoljeno prepeljavati bolnike samo, če ni treba, da bi se spotoma voz kje ustavil. Voz in osebe, ki so imele opravila s prepeljavo, je treba takoj razkužiti. V domači hiši pa se mora bolnik izolirati tako, da leži popolnoma sam zase v sobi, v katero nima nihče dohoda, katera ne služi za prehod drugim sostanovalcem in ni v zvezi s stanovanjem.

Če se posebno nevarne epidemije zelo razširjajo in se je bati, da bi se bolezen ne razširila, oziroma ne prenesla po šolski mladini, se šola dotičnega kraja zapre. Šolski otroci iz okuženih hiš pa sploh ne smejo hoditi v šolo, dokler bolezen v tej hiši ne preneha, dokler ni hiša desinficirana in dokler po razkužitvi ne poteče še inkubacijska (razvojna) doba dotične bolezni.

Ako je izvor bolezni voda, se morajo dotični izvirki zapreti za toliko časa, dokler nevarnost okužitve ne poneha. Pri razširjenih epidemijah se lahko tudi zapro javna kopališča, pralnice in stranišča.

Iz okuženih hiš se ne smejo prodajati živila, ako je nevarnost, da bi se po teh živilih ne prenesla bolezen v druge kraje.

V hišah, kjer je kdo umrl za nalezljivo boleznijo, se ne smejo prirejati sedmine in druge mrliške slovesnosti.

Trupla onih, ki so umrli za nalezljivo boleznijo, se morajo takoj prenesti v mrtvašnico. Pogreba onih, ki so umrli za zelo infekciozno boleznijo, se razen svojcev ne sme udeležiti nihče.

Če prenašajo bolezen podgane, miši in drugi mrčes, se odredi, da se morajo te živali pokončati.

Če se pojavi zelo nalezljiva bolezen, oblastva lahko za okužene kraje prepovedo vse sejme, veselice, shode itd.

Bacilonosci različnih nalezljivih bolezni se morajo vedno izolirati in nadzirati. Istotako je treba nadzirati vse osebe, ki so sumljive, da bi prenesle nalezljivo bolezen.

Ako je nevarnost, da se ne razširi bolezen z obrtnimi napravami, je mogoče te naprave za dobo bolezni zapreti ali pa deloma omejiti njih obrat.

Hiše, v katerih so zelo infekciozne bolezni, se morajo vselej na vidnem mestu označiti za take.

Ako se pojavi v hiši nalezljiva bolezen, se morajo bolnikovi sostanovalci, po potrebi tudi vsi stanovalci dotične hiše, kontumacirati. Nhče ne sme iz hiše in tudi nihče ne sme v tako hišo brez oblastvene dovolitve.

Če nastopijo pegavica, koze, kolera in kuga, se pa lahko odrede še bolj dalekosežne omejitve prometa za dotične občine kakor tudi za blagovni promet.

Da preprečimo razširjanje nalezljivih bolezni, imamo za nekatere izmed njih preventivne pomočke specifične naravne, n. pr. cepljenje zoper koze, ki je pri nas obvezno, nadalje vbrizgavanje seruma zoper difterijo, kolero, kugo, zdravljenje zoper pasjo steklino itd.

Kadar razsajajo nalezljive bolezni, osobito take, ki se prenašajo z jedili, naj pijo ljudje prekuhano vodo in naj uživajo samo prekuhana jedila.

Največjega pomena za zatiranje nalezljivih bolezni pa je pravilno razkuževanje. Razkuževati se morajo vsi bolnikovi odpadki, vsi predmeti, s katerimi je prišel bolnik v dotiko, in vse one stvari, o katerih sumimo, da bi utegnile prenesti bolezen. Razkuževanje se lahko izvršuje: 1. mehanično; 2. fizikalno in 3. kemijsko.

Mehanično razkužujemo ponajveč tako, da se umivamo z vodo in milom; da drgnemo stene in tapete s kruhom; da drgnemo preproge, mobilije s kislim zeljem; da pridno pometamo itd. — izkratka, da odpravljamo preveliko nesnago.

Fizikalno razkužujemo zlasti z vročino. Vse predmete, ki niso nič ali pa malo vredni, je najbolje sežigati. Druga vrsta razkuževanja z vročino je vroči suhi zrak. Najpreprostejši tak aparat je dobro zakurjena krušna peč. Seveda pa ne sme biti vročina v peči tolika, da bi se predmeti sežgali. Po dnu peči naj se za polaganje predmetov položе deske. Ker taka vročina lahko škoduje vsem stvarem, ki so narejene iz rastlinskih ali pa živalskih snovi, uničujemo s suho vročino ponajveč mrčes, uši, stenice itd.

Predmete, ki jim ne škoduje kuhanje, je najbolje izkuhati, ker pri tem že najodpornejši trosi poginejo čez nekaj minut.

Za razkuževanje s soparo imamo posebne razkuževalne stroje, ki so taki, da ostanejo na mestu (stabilni), ali pa se lahko prepeljavajo tudi drugam (mobilni). Pri teh strojih pa moramo paziti na to, da niso predmeti, ki jih je treba razkužiti, preveč natrpani v stroju, da torej sopara lahko prihaja do vseh. Razkuževanje v teh strojih traja vselej nekaj ur. Tak razkuževalni stroj za paro improviziramo tako, da izbijemo sodu dno; v sod potem obesimo predmete in tako potem sod poveznemo na kotel, ki ga imajo pri vsaki hiši na kmetih, da kuhajo perilo ali pa da kuhajo živež prašičem.

K fizikalnemu razkuževanju spada tudi uničevanje bakterij z intenzivno sončno svetlobo; toda ta način do sedaj še ni v navadi.

Kemijsko razkuževanje se vrši s kemijskimi sestavinami, ki so trdne, tekoče ali pa plinaste.

Trdne kemijske sestavine so: živo apno, klorovo apno, karbolovo apno. Te snovi uporabljamo tako, da z njimi potresamo stranišča, gnojne jame, kanale itd.

Tekoči razkuževalni pomočki so: karbolova kislina, krezol, lizol, solveol itd. Te tekočine rabimo razredčene v vodi, in sicer 3%ne raztopine. Nadaljnje razkuževalo je apneno mleko, ki ga napravimo tako, da pomešamo en del neugašenega apna na štiri dele vode. Tudi vroča raztopina sode — lug — je jako drobro razkuževalo. Nadalje je tako razkuževalo 10% raztopina kalijevega mila, 1% raztopina sublimata, raztopina kalija hipermanganata, alkohol in 40%na raztopina formalina. Kemijskim razkuževalnim snovem prištevamo tudi formadehid, ki ga sproti razvijamo s posebnim aparatom. To razkuževanje je pa nekoliko nedostatno, ker razkuži formadehid samo površino, ne prehaja pa v globočino.

Vsaka bolniška soba in vsi predmeti, s katerimi prihaja bolnik v dotiko, se morajo sproti razkužiti; po prestani bolezni pa se mora razkužitev še ponoviti.

Tekoče razkuževanje izvršujemo tako-le: Blato, seč, izmečke, gnoj itd. dobro premešamo s karbolovo ali lizolovo raztopino ali pa tudi z apnenim mlekom; to zmes pustimo nekaj ur v miru ter jo šele potem vržemo v stranišče. Obveze, papir in manj vredne predmete sežigamo. Vso jedilno posodo in vse orodje je najbolje prekuhati v lugu. Perilo, bodisi kakršnekoli vrste, namočimo v nalašč za to pripravljeno kad, v kateri je 3% karbolova ali lizolova raztopina. Tukaj pustimo te predmete več ur in jih šele potem oddamo perici. V vsaki bolniški sobi mora biti posoda z razkuževalno tekočino, kjer si bolniški strežaj umiva roke. Strežaj mora tudi imeti plašč, ki ga odloži, ko odide iz bolniške sobe.

Obleko razkužujemo s soparo ali pa s formalinom.

Gumijeve stvari, usnje in kožuhovino lahko razkužujemo s suho vročino, ako ne presega 95 stopinj. Sicer pa jih lahko odrgnemo z razkuževalnimi raztopinami ali jih desinfisciramo s formalinom. Posteljno slamo sežigamo; perilo prekuhavamo; žimo, volno, morsko travo razkužujemo v razkuževalnih raztopinah. Lesene predmete in železnino dobro izpiramo z razkuževalnimi raztopinami. Ko se bolezen konča, moramo bolnika dobro izkopati in ga preobleči; potem se mora izvršiti končna razkužitev. Pri končni desinfekciji se vse te manipulacije ponove; stene se vnovič prebelijo, tla pa z vročo razkuževalno tekočino dobro zdrgnejo in šele potem osnažijo.

Enako snažimo druge stanovanjske prostore in stranišče. V stranišče je treba poleg tega vsak dan vlivati apnenega mleka ali pa druge razkuževalne tekočine. Kovinaste predmete, ki se svetijo, je najbolje izbrisovati s petrolejem.

Greznice razkužujemo tako, da vlivamo vanje veliko množino apnene vode ali pa karbolove raztopine, ki jo dobro premešamo.

Knjige razkužujemo najbolje s formalinom. Smeti je najbolje sežigati; ako ne, pa jih premešajmo z razkuževalno raztopino.

Vodnjake razkužujemo tako, da vržemo vanje precejšnjo množino živega apna, ki ga dobro premešamo z vodnjakovo vodo. Potem pustimo to apneno raztopino dve uri v miru ter šele potem črpamo iz vodnjaka vse to apneno mleko, dokler ne priteče čista voda.

Slovenski narodni običaji

Na sv. Martina dan 11. novembra

Malokateri svetnik ima na Slovenskem toliko cerkvá, župnijskih in podružničnih, kakor ravno sv. Martin. Morda je k temu pripomogla okolnost, da je bil rojen na naših tleh tam v Panoniji, kajpak več kot eno stoletje pred prihodom naših slovenskih prednikov. Morda so pa tudi krščanski misijonarji pri Slovencih prav s češčenjem svetega Martina skušali spodnesti kako pogansko božanstvo in praznovanje tega božanstva. Za marsikatero navado ob Martinovem pa moramo vsekakor iskati izvor v srednjeveški bogoslužni uvedbi.

Kakor se še sedaj pripravljamo na veliko noč s 40 dnevnim postom, tako so se svoje dni pripravljali tudi na Božič s 40 dnevnim postom. A ker ob nedeljah ni bilo posta, se je pred veliko nočjo pričel post na pepelnico, pred Božičem pa takoj naslednji dan po sv. Martinu. Zato je bil dan sv. Martina nekaj podobnega kot današnji pust pred pepelnico. Ljudje so si ta dan pred adventnim časom privoščili razne dobrine, kajpak tudi gos in dobro novo jesensko kapljo, ki do tedaj že zavre in se izčisti. V Vavti vasi na Dolenjskem je še danes navada, da za Martinovo zakoljejo gos ali kokoš, spečejo potico ali pogačo in povabijo znance in prijatelje. V starih časih so za ta praznik zaklali celo vola. V Beli Krajini so ta dan zidanice polne gostov in prijateljev. Miza se kar šibi pod težo raznovrstnih dobrot. Ta dan krstijo vino, kakor poje narodna pesem:

»Kadar pa dojde sv. Martin,
on ga bo krstil, da bode vin'.«

V Slovenskih goricah je Martinova gostija znana pod imenom »pašnik«. Zdi se, da so se tam k tej gostiji shajali očetje gospodarji in obravnavali račune v zadevi letne ali vsaj jesenske paše. Na vzhodnem Štajerskem n. pr. v ptujski okolici, je namreč navada da premožni kmetje po spravljeni otavi nekatere travnike dajo v pašo svojim delavcem težakom ali svojim najemnikom. Obračun pride pred zimo, najrajši o Martinovem, ko je paše že skoraj konec, ali ko pastirji pričnо pasti že »vsevprek«, kjer je kaj paše. V Halozah ima tudi Martinova gostija posebne nazive: »Martinov nasad«, »Martinov nasajak«, »Martin nasonjak«, kar naj bi bilo spomin na tiste čase, ko so kmetje podložniki pri zemljiškem gospodu ali pa tudi kmetje svobodnjaki v jeseni pri Martinovi pojedini imeli sejo (sajo), zborovanje, kateri kos zemlje bo prodal.

Na Martinovi gostiji, ko se mošt prekrsti v vino, slovenski vinogradnik, ki ima med letom toliko skrbi z vinsko trto, vselej rad zapoje kako zdravico v čast povabljenim prijateljem, pa tudi vinu ali vinski trti sami. Tako so njega dni kaj radi zapeli narodno pesem:

»Na svetu lepše rožce ni,
kot je ta vinska trta.
Pozimi spi,
polet' cveti;
jesen nam vince daje.

Tud' druge rožce cvetijo,
pa vendar tega ne storijo,
lih kakor zna
edina ta,
ki nas je napojila.

Le pijmo ga vsak en glaž
v imenu Jezusa, Marije
in svetega tud' Jožefa
na zdravje tovaršije.«

Nazdravijo gospodarju, vsej družini in končno tudi samim sebi, rekoč:

»Da b' mi še dolgo vince pil',
Boga častili vselej,
to voščimo,
dodeli, Bog, nam sveti raj.«

Kakor je Martinovo radosten praznik vinogradnikov, tako je pa tudi veseli dan pastirjev, saj je ta dan slovo od paše. V Poljanski dolini na Gorenjskem so se v sredi 19. stoletja pastirji zbrali zvečer pred Martinjem na griču zunaj vasi in zažgali grmado. Čim so pri cerkvi zapeli zvonovi, je vsak pastir brž užgal smolnato bakljo in najstarejši pastir je otvoril sprevod. Za njim so se namreč uvrstili po starosti še drugi pastirji ter so parkrat obkrožili kres. Ko je zvonenje utihnilo, je vsak pastir vrgel ostanek svoje baklje v ogenj. Na vzhodnem Koroškem, n. pr. v Kotlah so do nedavnega pastirji zaključili jesensko pašo s posebno psatirsko mašo, ki je bila o Martinovem. Na Gorenjskem jo zaključijo s posebno pastirsko mašo, ki je bila o Martinovem. Na Gorenjskem jo zaključijo s posebno »Martinovo kašo«. Popoldne se zberejo namreč na kakem travniku, kjer zakurijo ogenj ter si skuhajo svojo »kašo«, do katere imajo pravico priti samo pastirji, ki so pasli vse leto. V Zilji si pastirji na mesto kaše spražijo cvrtje. Seveda ne manjka mošta sadjevca. Medtem, ko drugod zaplešejo okrog ognja, se v beljaški okolici zberejo pastirji k plesu v kaki hiši. Staro pravilo je, da mora ta dan pastir plesati.

Svetega Martina zelo praznjujejo na Primorskem. V starih časih so namreč poroke na Primorskem bile samo dvakrat na leto, v predpustu in pa o Martinovem (adventnem predpustu). Zato so jeseni do svetega Martina pohiteli s porokami. Pa tudi sicer so se o sv. Martinu krepko podprli za adventni post. V krajih, kjer imajo sv. Martina za patrona, kot n. pr. v Sežani, na Proseku, je za Martinovo tudi vse polno »štantov«, potujočih trgovin, polno branjevk, ki prodajajo kuhan in pečen kostanj, štruklje, pecivo in drugo blago. Mladina ima svoje veselje, odrasli pa raje sedejo k bogato obloženi mizi, kjer se poveselijo ob novem vinu, slovitem prosečanu, ki so si ga baje sami rimski cesarji nabavili v mehovih in ga je baje tudi ranjki avstrijski cesar vsak dan »cukal« v požirkih, da je dosegel tako starost, kot se hvalijo Prosečani. Če pomislimo, da je bilo Martinovo zadnji dan pred adventnim postom, ni čuda, če se je do današnjih dni ohranila navada, da se o Martinovem pleše.

Sv. Martin je pa tudi vremenski prerok. Pravijo če je sv. Martin lep, da čez tri dni sneg gre. Nekoč so tudi po gosji prsni kosti ugibali, kakšna zima bo; če je bila kost svetla in čista, so rekli, da bo zima huda in da bo zapadlo mnogo snega. Pa to je bila že vraža, ki je niso vzeli za res.

Toliko o ljudskem običaju o Martinovem. Gojimo, ljubimo in čuvajmo slovenske narodne običaje!

ŽENSKI KOTIČEK

Oprema stanovanja

Spalnica (nadaljevanje)

Pernice ne smejo biti pretežke (puh), ne zračimo jih na soncu!

Z isto snovjo kot žimnice lahko polnimo blazine.

Lepo postlano in čisto posteljo pregrnemo s prtom iz pralnega blaga. Iz enakega blaga naj bi bil namizni prt in zavese (enotnost-harmonija).

V posteljo ne spada ničesar razen spalne srajce.

Posteljnino zračimo vsak dan, temeljito pa enkrat na teden. Vsak mesec ali vsaj pred večjimi prazniki jo znosimo na prosto in dobro prekrtačimo.

Gospodinja mora skrbeti ,da je umivalnik v spalnici vedno čist.

O m a r a mora biti praktično razdeljena precej globoka in široka, ne previsoka. Lepa je trodelna omara.

N o č n a o m a r i c a naj služi svojemu namenu. Ni shramba umazanih nogavic in perila.

V spalnico sodi še majhna mizica s primernimi stoli enake tvarine in barve kot ostalo pohištvo.

K o p a l n i c a:

Vsako sodobno stanovanje bi moralo imeti poleg spalnice kopalnico, predvsem še na deželi. Kopalna banja z razpršilnikom in umivalnik je glavna oprema kopalnice. Praktične so kopalnice, kjer se ogreva voda v kuhinji v posebni pripravi istočasno, ko kuhamo jedi na štedilniku in se po ceveh dovaja v kopalnico. Tako prištedimo na kurivu in času, ki bi ga potrebovali za kurjenje, za manjše potrebe pa zadošča tudi kovinasta peč v kopalnici.

Mnogo odvišnega utrudljivega pranja bi odpadlo, če bi se vsak družinski član pred počitkom temeljito okopal. Kako spočit vstaja zjutraj človek, če se zvečer okoplje in kolik pripomoček je to k narodovem zdravju.

S o b a z a g o s t e: Če kak prostor v stanovanju lahko pogrešamo, ga uredimo v ta namen, a ne največjega. Soba za goste naj bo opremljena kot spalnica. Pozimi naj bo v tej sobi tudi peč. Gostu dajmo na razpolago kako knjigo in pisalno orodje. Ne pozabimo mu pripraviti dovolj vode za za umivanje, mila, brisačo, kozarec za zobe, ne smemo pa mu nuditi zobne krtačice. Vsakemu gostu moramo dati sveže posteljno perilo, četudi ne prenočuje več ko eno noč. Gost naj se pri nas počuti res kakor doma.

Za naše gospodarje

Narava umira

Mir je na polju in na njivah, mir v gozdu. Zmučena lega narava po napornem delu in ko je oddala svoje plodove, k počitku, k miru. Vsa narava je kakor ostarela in žalostna, oblakov pa kakor da ne bi bilo več na nebu, vse nebo je kakor ena sama siva preproga, ki visi mirno v zraku in se ne gane.

Vlaga se počasi odteka od dreves in zadnji listi tiho padajo na vlažno zemljo.

Včasih se oglasijo v zraku otožni glasovi, tam izza gozdne meje prihajajo in naznanjajo, da se tudi zadnje ptice selivke, divje gosi, poslavljajo in hite proti jugu. Nehote se ljudje ozirajo za njimi, neko čudno hrepenjenje se jim pojavlja v srcih, za njimi bi hoteli, saj je njihov odhod znak, da bo tu sedaj kmalu zima.

Tudi Cerkev je sredi svoje jeseni, bliža se že konec cerkvenega leta. V nedeljskih evangelijih se vedno bolj ponavlja misel o koncu sveta in o ponovnem Kristovem prihodu. Takrat bo konec poletja, takrat bo velika žetev, ko bo zbrana pšenica v velike nebeške žitnice, pleve pa vržene v večni ogenj.

Začetkom novembra je praznik Vseh svetnikov, takoj za njimi praznujemo spomin Vseh vernih duš.

V pozni jeseni, ko narava umira, ko na vsakem koraku srečavamo smrt, nam ti prazniki cerkvenega leta obnavljajo upanje, ki je dar božji. To upanje pa pravi, da se tudi ob smrti rodi novo življenje, lepše od sedanjega. Tudi v največjem trpljenju in največji žalosti nam upanje odpira pogled v novo lepšo bodočnost in nam daje upanje za premaganje vseh ovir na poti v to novo bodočnost.

Zadnja nedelja v novembru je prva adventna, je to že začetek novega cerkvenega leta. Prvi del cerkvenega leta je advent ali pričakovanje prihoda Gospodovega. Novo leto traja do prihodnje prve adventne nedelje, ki bo 28. novembra 1948.

ZALOGE KRME ZA ZIMO

V novembru je začetek takozvane »kravje zime.« Jesenske paše je navadno konec že začetkom novembra, gotovo pa je takrat paša že tako malenkostna, da je treba začeti s krmljenjem v hlevu.

S tem pa smo tudi primorani, da napravimo pregled zalog krme in preračunamo potrebe krme za prihodnjih šest mesecev, to je do konca aprila prihodnjega leta. Vedno znova je treba pri tem pomisliti, da je boljše imeti v hlevu manj živine in imamo za to živino dosti krme, kakor pa imeti polne hleve živine, ki je pa ne moremo pravilno in zadostno prehraniti preko zime.

Pri preračunavanju zaloge krme so važni tile podatki:

Slama jarih žit:

1 kubični meter tlačene slame tehta 50 do 80 kg, 1 kubični meter zrahljane slame tehta 40 do 50 kg.

Slama ozimnih žit:

1 kubični meter stlačene slame tehta 50 do 80 kg, 1 kubični meter zrahljane slame tehta 40 do 50 kg.

Travniško seno:

1 kubični meter stlačenega sena tehta 70 do 100 kg, 1 kubični meter zrahljanega sena tehta 60 do 70 kg.

Deteljno seno:

1 kubični meter stlačenega sena tehta 70 do 90 kg, 1 kubični meter zrahljanega sena tehta 60 do 70 kg.

Krmna pesa:

1 kubični meter pese tehta 600 do 700 kilogramov.

Okisana krma (ensilaža):

1 kubični meter trave, detelje, koruze tehta 600 do 700 kg; 1 kubični meter pese (razrezana) tehta 800 do 900 kg; 1 kubični meter krompirja tehta 1000 kg.

Žito v snopju:

1 kubični meter snopja tehta 50 do 90 kilogramov.

Pri preračunavanju zalog moramo upoštevati tudi kalo ali vpadek, ki nastane preko zime pri krmi. Ta kalo znaša pri žitu 2 do 3%, pri krompirju 4 do 8%, pri senu 8 do 10%, pri slami 6 do 8%, pri pesi 4 do 5 odstotkov.

Kokoši:

Prvega novembra je tudi začetek »kurjega leta«. Ako kotroliramo nesnost kokoši, začnemo s kontrolo nesnosti s 1. novembrom. Pri tem pregledamo še enkrat vse koši vam morejo dati zadosti jajc in nam koši vam morajo dati zadosti jajc in nam tako plačajo drago zimsko krmljenje.

Pri kokoših, ki so slabo razvite, ki so stare nad dve leti ali pa so stare že tri leta, ne moremo računati, da bodo znesle toliko jajc ,kolikor stane krma in jih zato še pravočasno, še pred zimo odstranimo, zakoljemo.

Le izjemno, v izrednih primerih, redimo preko zime mlade piščance, iz katerih se bodo razvile kokoši, ki bodo začele nesti na vigred. Taka reja je izredno draga in se le redko izplača.

Seveda je umljivo, da ne bomo redili več petelinov kot pa je nujno potrebno. Ako ne nameravamo v vigredi podložiti kokljam jajc od domače proizvodnje, nima smisla preko zime rediti petelinov.

Svinje:

Novembra meseca začnemo navadno s pitanjem svinj. Tudi za pitanje svinj napravimo točen proračun potrebne krme. Nepravilno je tako pitanje svinj, kjer bi določili že sedaj končni termin pitanja, takorekoč že dan zakola, ne da bi preje natančno preračunali, kako bomo shajali s krmo.

Ko začnemo s pitanjem, moramo gledati, da se pitanje ne vleče preveč, da torej dobijo svinje na dan čim več krme, kolikor jo pač morejo še z dobrim tekom požreti. Tako pitanje je najbolj uspešno in tudi najcenejše.

Sonce v novembru.

Sonce je že skoraj izgubilo svojo moč, nič več ne more s svojo toploto ogreti ohlajene zemlje. Dan se še vedno krajša in doseže zvečer koncem meseca novembra že skoraj najnižjo točko. Zjutraj pa se bo dan še tudi preko meseca novembra vedno bolj krajšal.

Prvega v mesecu je dan dolg še 9 ur in 59 minut, zadnjega v mesecu pa samo še 8 ur in 42 minut. Dan se torej skrči v mesecu novembru za eno uro in 17 minut.

Dne 1. novembra vzhaja sonce ob 6. uri 43 minut in zahaja ob 16. uri 42 minut, dne 10. novembra vzhaja sonce ob 6. uri 57 minut in zahaja ob 16. uri 29 minut, dne 20. novembra vzhaja sonce ob 7. uri 13 minut in zahaja ob 16. uri 18 minut in dne 30. novembra vzhaja sonce ob 7. uri 27 minut in zahaja ob 16. uri 9 minut.

Sonce stopi dne 23. novembra ob 4. uri 38 minut v nebesno znamenje strelca.

Dne 12. novembra je nepopolni sončni mrk, sonce bo vidno samo v obliki obroča, kolobarja. Pri nas ta lepi nebesni pojav ne bo viden. Viden pa bo v celoti v območju Tihega oceana od južnozahodnega dela Alaske pa do severnih delov Severne Amerike.

NOČNO NEBO

Včasih je bil mesec november mesec najgostejših zvezdnih utrinkov in to v dneh od 14. do 18. in od 27. do 28. novembra. Utrinki v prvih dneh so izvirali od kometa Tempel ,katerega obhodna doba je 33 let in so se prikazali v velikem številu zadnjič leta 1866. Nato pa so ti utrinki izostali, ker so prišli v letu 1870 in 1898 preblizu planeta Jupitra, ki je spremenil njihovo pot po vsemirju.

Drugi utrinki so izvirali od znanega kometa Biela, katerega obhodna doba je 6½ leta. Utrinki tega kometa so bili še zelo številni leta 1885 ,nato pa so tudi ti izostali.

Nadaljnja zvezdna zanimivost letošnjega novembra je zlasti za one, ki verujejo v to, da je mogoče iz zvezd prerokovati bodočnost in bodoče dogodke.

Dne 11. novembra je namreč planet Mars v konjunkciji s planetom Saturnom. To po sebi zelo lepo konstelacijo moremo opazovati na nočnem nebu v bližini svetle zvezde Regulus v ozvezdju Leva.

Po tolmačenju zvezdoslovcev prinašata planeta Mars in Saturn vedno le nesrečo, še posebno pa ne pomeni nič dobrega, če sta Mars in Saturn celo v konjunkciji. Nas, ki smo črnogledi zvezdoslovci in tudi v njihove napovedi ne verjamemo, bo ta pojav le razveseljeval kot nekaj posebno lepega na poznojesenskem nočnem nebu.

MESEC IN VREME

V mesecu novembru so tele lunine spremembe: zadnji krajec dne 5. novembra ob 18. uri 3 minute, mlaj dne 12. novembra ob 21. uri 1 minuta, prvi krajec dne 20. novembra ob 22. uri 44 minut in polna luna ali ščip dne 28. novembra ob 9. uri 45 minut.

Po stoletnem koledarju se nam obeta v mesecu novembru letos takole vreme: do 8. novembra lepo, nato deževno do 10. novembra; 11. do 20. novembra sneg, 21. do 24. novembra lepo in nato neprijetno do konca meseca.

Vremenski ključ po luninih spremembah napoveduje: okrog 5. novembra dež in sneg ob južnem oziroma zapadnem vetru, okrog 20. novembra lepo vreme in okrog 28. novembra spet dež in sneg ter mrzel veter.

4. in 5. dan po mlaju sta 16. in 17. novembra, stota ura po mlaju pa je dne 17. novembra ob 1. uri in 1 minuti. Ta naj bi nam po starih skušnjah napovedala vreme za prihodnja dva do tri tedne.

VREMENSKI PREGOVORI ZA NOVEMBER

Za mesec november so najznačilnejši tile pregovori:

Ako nam zima kmalu hišna vrata zapre,
dolgo ne traja,
ako pa zima dolgo ne pride, zamujeno bo
še pred vigredjo nadoknadila.
Kakršen november —
tak bo prihodnji maj.
Ako novembra rdeča jutranja zarja
vstaja,
nad žetve mnogo dežja prihaja.
Svetel in jasen listopad,
malo nam to za prihodnje leto daje na
V novembru mnogo dežja,
prihodnje leto mnogo sena.
Ako v novembru še grmi,
to nam žitnice za drugo leto polni.
Ako listje šele pozno novembra odpada,
zimo nam to dolgotrajno naznanja.
Mecesnova igla pade vselej na kopno
zemljo.
Sončna toplota Vseh svetih
še eno pozno poletje prinaša.
Sneg Vseh svetih
redko obleži.
Slana Vseh svetih
zimo za Božič naznanja.
Sveti Martin nam pove,
kakšno vreme bo pozimi.
Sveti Martin naj bo suh,
da pozimi raste kruh.
God sv. Martina deževen, zima bo mila in
topla,
god sv. Martina jasen dan, mrzla bo zima
prišla,
na god sv. Martina oblačno, pozimi bo vre-
me nestalno.
Sveti Martin po stari navadi,
na belcu rad prijezdi.
Ako ima sv. Martin belo brado,
zima bo dolga in trda.
Ako na Martinovo dežuje,
slab čas se za pšenico približuje.
Za sv. Martina in Andreja
kmet si sušo in ne mokroto želi.
Ako se Martinova gos po ledu sprehaja,
za Božič boš po blatu hodil.
Ako pred Martinom drevje listja ne iz-
gubi,
huda zima to leto sledi.
Sv. Elizabeta nam pove,
kakšno zimsko vreme se upati sme.
Kakor sveta Katarina, tako novo leto.
Za sv. Katarine vreme jasno in vedro,
tak tudi prihodnji sušec bo.
Ako je na Andrejevo vreme jasno in vedro,
dobro leto nam to prineslo bo.
Sneg, ki na sv. Andreja zapade,
sto dni leži in žita mori.

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

21.

»Njena patrona si, sv. Ana, tebi je izročam. Ti bolje veš kakor jaz, ki nič ne vem. Vem pa, da bi bila Ančka z Markom prav tako srečna, kakor sem jaz s Cenom. Ljuba mati nebeške matere! Saj bi šlo, ko bi pri nas ne bilo samo dveh . . . O, ljuba sveta Ana, ti, patrona moja, izprosi mi še par otrok! —«

Podlipnici so oči zalile solze. Nič več ni molila. Počasi je vstala in odšla domov. Ančka je v kuhinji veselo prepevala.

Podlipnica se je preoblekla. Ančka je kuhala, Anca pa je naredila iz murk, ki jih je njej prinesel Marko za god, dva šopka, h katerim je pridala tudi nekaj Ančkinih nageljnov, in odnesla tako preurejeno cvetje v znamenje sredi vasi, kjer jih je postavila na ozek nazidek pred sveto Ano in prižgala tudi dvoje sveč, za Ančko eno in zase eno.

Znamenje je napolnil vonj talečega se voska, murke pa so dehtele v tihi toploti kapelice bolj in bolj močno, da je zadišalo tudi krog znamenja po njih kakor po močnem vonju kadila.

Kakor bi rože molile.

*

Vas je potihnila.

V Podlipnikovem konjaku so na novo prekovani, do dobra odpočiti konji bili ob steptano zemljo, da je bobnelo po vsej hiši. Kakor bi žival opominjala gospodarja, da je dovolj godovanja in da je treba znova zapreči in oditi na cesto.

Vsa hiša je že spala, le gospodar in gospodinja sta, oba utrujena od dela, še bedela ob migljajoči lojenki in se pogovarjala o gospodarstvu.

Cena je vstal: »Mislim, Anca, da sedaj veš, kako in kaj, dokler se spet ne vrnem.«

»Vem. Pa če bo vendar kaj narobe, ne smeš preveč zameriti.« Vesela je bila, ker Cena ni bil nejevoljen zaradi Ančke in Marka. Vzela je svečo, da posveti še v kamri, ko bosta legala spat.

Ona je odgrinjala postelj, on si je sezuval z zajcem škornjice. Čeprav ga je Ančka najbolj skrbela, je, da bi ne užalil žene, omenil kakor mimogrede: »Anca! Že ta ali oni me je vprašal, ali sme priti njegov fant kaj v vas k nam. Zavoljo Ančke, veš.«

Anca je rahlo ugovarjala: »Saj je komaj odrastla otroškim letom. Ali ni še prezgodaj?«

Cena se je zresnil: »Morebiti je pa že prepozno. Na ovčarja mislim. Če prav vidim, ji je hudo všeč. Ne čudim se ji.«

»Ne smeš biti hud nanjo,« jo je opravičevala mama.

»Kaj bom hud. Samo Ančka naj vidi tudi druge fante, ki po postavi in pameti nič ne zaostajajo za Markom in imajo grunte. Morebiti se koga prav z veseljem oprime. Sama uvidiš, da bi bilo tako bolj prav.«

»Seveda bi bilo. Siliti ji pa nikogar ne smeva. Saj sam veš, kako pusto je bilo nama, ko so mi drugega vsiljevali, jaz pa sem hotela tebe.«

»Ne bom je moral, koga naj vzame. Samo vidi naj jih in spozna. Saj bo težko kaj, ker ti z njo držiš. Če ne očitno, pa v srcu.«

Podlipnica je pristopila k možu, mu popravila razkuštrane lase in ga ljubeče pogledala: »Cena! Ne zameri mi. Jaz vem, kako ji je hudo.«

Podlipnik se je zravnal in poljubil ženo: »Ančka!«

Upihnila sta luč in legla spat.

Po vseh Krnicah je bila tema, le v znamenju sredi vasi sta migljali pred podobo svete Ane luči, ki ju je Anca prižgala.

Podlipnikovi konji pa še niso vsi polegli. Najbolj spočiti so še vedno bili ob tla in klicali Cena od družine na cesto.

10. GORE SE SPOGLEDUJEJO

»Podlipnikovi so na rovtah.«

To novico je zvedel Marko na Zelenici, kamor je zadnje dni prišel skoro vsak dan. Ni bil nič več sam za Šijo in je dokaj laže odšel od jarcev, na katere je medtem pazil Jok, ki se je bil tudi pomeknil s tropom v višave.

Manica, okrogolična je postala in sonce jo je ožgalo, se ga je vselej zelo razveselila in on nje. Pa samo zavoljo sestrice bi ne bil tolikokrat prehodil steze izza Šije na Zelenico. Prav gotovo ne. Z Ančko sta se bila domenila, da se bosta prvič zopet videla na rovtih in da bo že na Zelenici zvedel, kdaj bo poslala po mleko.

»Podlipnikovi so na rovtih in letos ne kuha nič več dekla, ampak Ančka.«

Manica je hitela pripovedovati: »Midve s Franco poneseva jutri same mleko in sir na rovte; Rozalka je tudi tam in Ančki pomaga kuhati; morda bi še mene za kaj rabili; ali greš z nama, Marko?«

»Ne utegnem, Manica. Moram jarce pasti.«

»Kaj?« je ugovarjala Franca. »Ne misliš se nič pokazati na rovtih. Ali bi se rad vsem pri hiši zameril?«

Marko pa se je smehljal: »Ne imej me za tako zarobljenega. Podnevi ne utegnem, vidve pa zvečer ne. Zato ne moremo iti skupaj.«

»Mislim, da si kar vesel, da ne utegneš podnevi. Tudi jaz bi rajši šla zvečer, da bi posedala v druščini pri ognju.«

»Verjamem. Posebno, če bi bil Miha med senoseki.«

Franci je bil všeč Markov odgovor in je tudi ona njega podražila: »Le nagajaj mi. Pa te bom Ančki zatožila.«

Nočilo se je že, ko je prišel Marko čez vse tri Planje, spodnjo, srednjo in zgornjo, na vrh Šije. Ves čas je premišljal, kako bi razveselil Ančko, ki mu vse zaupa in vse pove, in ker ga je tako odločno priznala pred mamo. Ozrl se je na strme Vrliče, proti jutru obrnjene, z zelenimi jasami okrašene in s črnimi počmi in žlebovi preorane:

»Prinesem ji najlepšo očnico.«

Vesel je poskočil še nekaj korakov navzdol do ogradi in koče, tako vesel, kakor bi imel najlepšo očnico že zataknjeno za klobukom.

Drugo jutro se je Marko podvizal in je prej kot navadno odprl ograd in ukazal Volkunu dvigniti trop. Pa namesto da bi ovce vodnice stopile skozi leso, so prhnile in zatopotale z nogami. Jarci so se tesno stisnili in poskrili jagnjeta. Marko se je oziral naokrog, da bi dognal, kaj je žival prestrašilo. Ničesar ni videl. Že je hotel zgrda spoditi jarce iz ogradi, čeprav sta psa Volkun in Hrust renče obkrožala vsak svoj trop: »Alo, jarci neumni!«

»Stoj! Kaj ne vidiš orla?« Iz koče je

Izpod domače lipe

ŠKOCJAN

Vsi sveti in Verne duše, praznika žalosti in krščanske tolažbe, sta za nami. Kot da se je letos za svoj praznik smrt hotela pobahati, kako imenitno in bogato žetev je imela ,nam je iz škocjanske družine iztrgala najboljše.

Kusmova Irena iz Srč je bila družini res to, kar njeno ime pomeni: mir, dobrota. Poštena, skrbna, pridna kot čebelica, pa ponižna je bila v tolažbo nesrečni materi. Bolezen jo je prisilila v bolnico, pa tudi operacija Irene ni mogla iztrgati grabežljivi smrti. Jesenska slana je umorila prelepi cvet — Ireno. Ni tako nesrečne družine v fari kot je Kusmova: vsi 4 sinovi so padli v vojni, lani je umrl oče, sedaj pa hči. Pogreb je dokazal, kako spoštovanje uživa družina in kako ljudje sočustvujejo z materjo. Kusmovi mami naše iskreno sožalje!

Zrnov oče iz Jezernice je bil stara slovenska korenina. Smrt ga je sedaj izruvala in počiva pri šmarkeški cerkvi, ki jo je tako rad imel in toliko zanjo žrtvoval. Naj bo vsem vzor vernega moža, ki se zaveda, kaj pomeni cerkev in je zato pripravljen vse storiti, da bo hiša božja lepa in dostojna.

Kosova teta iz Samožne vasi je doživela izredno starost — 91 let. Njen značaj in vernost je najbolje označil duhovnik v nagrobnem govoru, ko je omenil njen, sicer nepismen, pa tembolj ganljiv — testament. Dokler je mogla, je vsak dan šla v cerkev. Ko je zadnjikrat še zmogla pot, je prosila za spoved: »Treba je biti pripravljen, ker ne vemo ne ure ne dneva!« Teden pred smrtjo je vsa oslabela potožila duhovniku: »Najhujše mi je to, da ne morem več v cerkev.« Pri previdenju je prišla za kratek čas k zavesti, tedaj je vzela duhovniku križ z rok in ga krčevito objemala in poljubljala. Kako je občutila, da je križ njeno edino upanje, tolažba in plačilo. Ob velikanski udeležbi smo jo pokopali na praznik vseh svetnikov in prepričani smo, da je tedaj tudi že ona bila sveta med vsemi svetimi. Da bi Bog dal našemu narodu še več takih žena!

V blagoslovljeno zemljo so po dveh letih in pol prišli sedaj tudi tisti, ki so do sedaj ležali po gozdovih in jih je nesrečna usoda doletela na povratku v drago domovino. Hrepenenje je tik pred ciljem moralo ugasniti.

Za praznike je bilo pokopališče vse v cvetju ,lepa božja njiva. Novi grobovi — novi spomeniki — lepo je to. Le ob kakem grobu se je vrinila misel: kaj morajo doživeti kaka stara, zdavnaj umrla mati! V grobu bi se obrnili, ko bi zagledali nad seboj nagrobni kamen, pa ne bi znali brati, kaj piše na njem; saj ne bi verjeli, da res oni leže tam. Zagrizenost pa res niti mrtvih ne pusti v miru.

Prosvetno delo je zaspalo in še spi — kot mrliči. Pa imamo ljudi in Prosvetno društvo. Prepričani smo, da bodo merodajni oživili prosvetno delo, ko je zunanje poljsko delo končano. Radi bi spet slišali in videli kaj takega, kot smo vajeni iz prejšnjega leta. Že dolgo nismo slišali ničesar lepega razen včasih otroško petje v cerkvi. Čakamo in hrepenimo po lepem, dobrem in koristnem!

BAJTIŠE

Tiho leže Bajtiše ob cesti, ki vodi iz Borovelj proti jugu v Sele. Le redkokdaj se zgodi pri nas kaj pomembnega. Še ženimo se doma nič, saj sta bili v desetih letih 1938 — 1947 samo dve poroki. Dne 26. oktobra pa je bila poroka, kakršne se niti najstarejši Bajtišarji ne spominjajo, namreč zlata poroka! Obhajala sta jo naš mežnar Franc Primik in njegova zvesta boljša polovica Marija roj. Jeglič. Mnogo se je na Bajtišah spremenilo v 50. letih. Ob času njune prve poroke so tovarne krepko obratovale in Primik si je tam kot delavec služil kruh. Ko so továrne na Bajtišah obstale in so namesto njih začele obratovati nove večje v Borovljah, je postal paznik pri vodni napeljavi in v električni centrali, dokler ni s 65. letom stopil v pokoj. Kljub temu, da stoji že v 80. letu, je še gibčen in dobrovoljen, saj mu pa tudi tobak še dobro diši. — Žena je 5 let mlajša in tudi še čvrsta. Častno službo bajtiškega mežnarja opravlja že 49 let. Vedno sta se zavedala svojega slovenskega pokolenja. Zlatoporočenca sta na domu pri odhodu v cerkev in po vrnitvi z lepimi deklamacijami počastili vnukinji Marta in Hilda, v cerkvi pa jima je zelo lepo pel pevski zbor pod vodstvom sina Petra. V prijetni družbi otrok sorodnikov, je med petjem, citranjem in napitnicami slavljencema minul lepi zlato-jubilejni dan. Prejela sta mnogo čestitk. Tudi mi se jima pridružujemo in želimo zlatemu paru še mnogo lepih dni za nadaljnjo skupno življensko pot.

ŠMIHEL NAD PLIBERKOM

Na praznik Vseh svetnikov popoldne se je zbralo na našem pokopališču veliko ljudi. Od vseh strani so prišli skupaj na grobove svojih rajnih. Vreme je bilo letos na ta dan zelo ugodno. Ko so g. župnik opravljali v cerkvi in na grobovih molitve za ranje, je dvaidvajset članski moški pevski zbor pod vodstvom našega pridnega in požrtvovalnega pevovodja zapel štiri lepe nagrobnice: »Oj, Doberdob«, »Usliši nas, Gospod«, »Atek je padel« in svetovno znano nagrobnico »Beati mortui« (Pokojni blaženi). Med obhodom po pokopališču so peli štiriglasno psalm »Usmili se me Bog«.

Prihodnjo nedeljo 9. novembra bomo v naši župnijski cerkvi ob pol osmih zjutraj obhajali spomin vseh padlih vojakov naše župnije in vseh žrtev druge svetovne vojne. Ob tej priliki bo pridiga, črna sveta maša in molitve za rajne. Da sme biti na to nedeljo črna peta sveta maša, za to je dala posebno dovoljenje sveta stolica za vso Avstrijo.

Šola se je pri nas pričela precej pozneje kakor drugod. To pa zato, ker je bilo šolsko poslopje že v precej revnem stanju in je bilo potrebno popravilo, ki pa ni bilo končano pravočasno. Tako so se otrokom počitnice malo podaljšale. Bodo morali biti pa sedaj toliko bolj pridni.

Prezgodnji mraz je naredil našim kmetom veliko škodo. Zlasti krma je skoraj vsem zmrznila.

Končno tudi stvarno in ne samo z govorjenjem pripravljajo pot elektriki po naših vaseh. V Rinkolah se bo posvetilo že prihodnjo nedeljo, drugod pa bo najbrže sedaj preko zime vse skupaj zamrznilo.

KNEŽA

»Velika je bila ljubezen, še večje je upanje bilo...« poje stara narodna pesem. Tudi pri nas je bilo tako, ker smo upali in še upamo, da bo naša šola le gotova. Saj mi delamo, dovažamo pesek, heraklit in opeko z Djekš ter tudi za les skrbimo. Tudi zidarji so kljub nekajdnevni stavki z delom gotovi. Stavkali niso zato, ker bi se bili nalezli te bolezni iz raznih poročil, ki poročajo, da tu in tam delavci stavkajo, na primer v Parizu, ko je obstal ves promet in so morali ljudje peš »riniti« na delo, ampak je stvar čisto krajevnega značaja. Krajevni šolski svet namreč ni hotel podpisati, da bi zidarji delali 12 ur dnevno. Končno so le končali in imamo eno skrb manj. Toda stavka je nalezljiva bolezen. Sedaj je začel stavkati mizar. Toda pred petimi tedni nam je obljubil okvirje za okna in vrata, pa jih do danes še ni naredil. Slišali smo, da mizar še lèsa nima za okvirje, pa upajmo, da ni tako hudo. Če je tako, potem bo naša šolska modrost zmrznila in naše šolske sanje tudi. Uresničile bi se šele drugo jesen.

Mislili smo tudi, da bomo do druge jeseni imeli lastno občino, kajti zgornji prostori ne bodo izdelani, ker za šolo niso potrebni. Za novo šolo pa bi bilo kakor nalašč. Potem bi potegnili še telefon iz Vovber in tako bi bili zvezani z zunanjim svetom. Ko bi se šola preselila, bi bilo prosto tudi župnišče, v katerem je sedaj šola gostovala. Rabili bi samo še župnika in naša fara bi bila samostojna. Potem bi zajezili še naš potok in si postavili majhno elektrarno, kot jo imajo v Vovbrah in bilo bi dovolj toka za vso občino.

To bi bilo vse, če... Kaj? Če bi vse to delo ne imela v rokah »mednarodna reakcija«, ki noče upoštevati zahteve slovenskega prebivalstva, čeprav ima veliko večino pri nas, kakor je pred kratkim poročala neka »brihtna« glava iz Kneže. (Sicer pa zelo dvomimo, da bi ta »glava zrasla na kneškem zeljniku«.) In sedaj bo imela ta modra kneška glava najbrž zopet dovolj dela, da polovi »bacile« mednarodne reakcije, kajti nihče drugi ni kriv kot ona, da šola ni gotova, ker šolski svet je »potegnil« zidarje, zidarji mizarja in tako dalje, kakor pravi narodna pripovedka: grof je poslal lovca, lovec medveda, medved...

KORPIČE

Že dolgo nismo dali nobenega glasu od sebe. Pa nismo tako leni, kakor bi človek iz našega pisanja sklepal. Smo zelo pridni in delamo. Naš most, na katerega smo tako dolgo čakali, je že popravljen. Pa še lep je.

Še to moramo povedati, kako smo lan trli pri Ustinu, največjemu kmetu pri nas. Terice naredijo po končanem delu »roglco« (: to je smrekov vrh, na veje pa obesijo cigarete). Stara navada pravi, da mora nevesta poslati »roglco« ženinu. Ker pa med tericami ni bilo neveste, smo jo nesle kar našemu gospodarju, ki pa nam je hotel uiti. Toda terice se niso dale ugnati v kozji rog. Ujele so ga in gnale skozi vas kakor »razbojnika« domov. Moral nam je prinesti vina, ker terice so rade žejne. Zvečer smo se malo zavrteli in bilo je luštno, kakor že dolgo ne. Taka je pri nas navada, ko taremo lan in nismo še pozabili starih narodnih običajev.

UGANKA

Nekje na Koroškem živi nekdo, ki ima trgovino z mešanim blagom. Ta trgovec je imel mnogo težav med vojno, mnogo je pretrpel, nek član njegove družine je umrl v koncentracijskem taborišču in leta 1944 mu je pogorela hiša.

V istem kraju, kjer je njegova trgovina, je dobil nek drug trgovec obrtno dovoljenje za novo trgovino. V svoji prošnji za koncesijo pa je ta konkurent namenoma izpustil dejstvo, da bi bila ta nova trgovina pravzaprav podružnica njegove že obstoječe glavne trgovine v tem kraju in samo nekaj sto metrov od te oddaljena.

Ko je naš zgoraj omenjeni znanec opozoril oblasti na resnična dejstva glede drugega trgovca in njegovih dveh trgovin ter na škodo, ki bi njemu iz tega zrasla, je bilo že prepozno. Koncesija, ki je bila izstavljena na podlagi neresničnih dejstev, je že imela zakonito moč in tudi trgovina je bila že v polnem obratu. Škoda, ki jo je s tem utrpel in jo bo tudi vnaprej trpel prvi trgovec, je neprecenljiva. Vsi koraki pri oblasteh, da se razveljavi obrtno dovoljenje drugega trgovca, so se izjalovili. Župan, ki ga je oškodovani trgovec prosil, naj podpiše njegovo upravičeno pritožbo pri oblasteh in naj mu pomaga do njegove pravice, je to odklonil ,češ da je svoj čas podpisal konkurentovo prošnjo za koncesijo in bi sedaj zašel v protislovje.

Eden obeh trgovcev je Slovenec, drugi Nemec, Sedaj pa, dragi čitalci, uganite, kateri je Slovenec.

Za dobro voljo

PRIJATELJICI

Ivanka: »Marica pomisli, dr. Golob se je z menoj zaročil.«

»Marica: »Nič posebnega. Ko sem ga odslovila, je dejal, da bo napravil veliko neumnost.«

VELIKA DELAVNOST

Oče: »Vsi moji otroci morajo delati zmlada. Celo moj najmlajši, ki je komaj mesec dni star, mora delati. Pod našo češnjo leži, kjer z jokom in kričanjem plaši vrabce.«

PAMETEN NASVET

Mlad trgovec Meden je vprašal sodnika za nasvet: »Moj tovariš trgovec Fajdiga me je v gostilni počastil z oslom. Ali naj ga oklofutam ali pa tožim?«

Sodnik: »Ne svetujem vam ne eno ne drugo. Ako mu daste zaušnico, vas toži. Če ga pa tožite, se lahko opogumi in nastopi dokaz resnice.«

---

hitel z robevnico v roki k svojemu, prav tako stisnjenemu tropu Jok.

Izpod Vrlič se je peljal naravnost proti ogradi velik orel.

»Pazi, Marko! Napadel bo,« je opozoril Jok.

Orel je šinil v sredo Markovega tropa. Jarci so se še tesneje stisnili, psa pa sta lajala, pastirja kričala in vihtela robevnici. Orel je odletel in odnesel v krempljih samo kosem volne.

Zasukal se je v loku in napadel drugič; to pot Jokov trop. Ni se zaletel dovolj na sredo in Hrust je preskočil krajne jarce, šavsnil po orlu in mu izpulil nekaj perja. Orel se je dvignil in odplul čez Zelenico proti Košuti. Že davno ga ni bilo več videti, preden so se šele jarci razstopili in sami od sebe prišli iz ogradi.

Jok pa je opomnil Marka: »Rekel si, da boš gnal danes skozi Vrliče. Nikar! Če se orel vrne, ti bo v strmini prav gotovo odnesel jagnje in v zmedi se ti bo nekaj jarcev utočilo in ubilo.«

Marko pa se je tako vživel v misel, kako bo zvečer na rovtih razveselil Ančko z očnico ,veliko in lepo, kakršne še nikoli ni videla, da je s trmastim glasom ugovarjal Joku: »Jaz moram danes skozi Vrliče.«

»S tropom ne, če si dober ovčar.«

»Jarci bi mi smer kazali.«

»Če si ne upaš najti smeri sam, [illegible] kar spodaj.«

»Bom šel pa sam.«

»Prav. Ženiva v Plaznino.«

Zažvižgala sta vsak svojemu tropu, stopila predenj in ga odvedla navzdol. Debelo sta pela velika zvonca, drobili so manjši. Psa sta veselo poganjala, jarci pa ,posebno jagnjeta ,so živahno preskakovali kamenje, kakor bi se jim dobro zdelo, da so se srečno ubranili orla.

Marko je zastavil jarce, se zagledal v skale in jase in poči in žlebove v Vrličih in določil, kod bo hodil in plezal. Zasadil je robevnico v samoten macesen: »Jok, še na moj trop malo popazi.«

Jok mu je opominjajoče požugal: »Bom. Fant, ti pa nase pazi, da se ne prevrneš.«

Marko je odšel naravnost po travnati strmini. Dasi je imel cokle podkovane s sekanci, mu je vendar nekajkrat izpodrknilo na gosti lasnici, da se je moral tudi z roko poprijeti in se je z ostro travo do krvi vrezal v mezinec.

Dosegel je ruševje in se oprijemal vej. Na planjavicah je rastlo vse gosto murk, ki pa niso več dehtele, ker so večinoma že zorile svoje cvete v zelenkaste glavice semena. Prepodil je gamsa. Nikamor se mu ni mudilo, kakor bi divjačina res ločila po vonju smodnika lovca od drugih ljudi. Marko je počival na skalnem robu ob Velikem plazu, gledal gamsa, ki se je umikal v Vrliče, se mu skrival in zopet prikazoval, in je sklenil, da bo šel sam po istih policah in ob istih skalah, ker je že večkrat slišal, da kamor pride gams, tja pripleza tudi človek.

Velike skalne vetrnice in beli nizki mak so potrepetavali med blazinami drobnega rdečega cvetja okrog Marka.

Odpil je iz čutare in se spustil v grušč. Ogibajoč se skal, ki so se v stoletjih navalile z višin, je prehodil povprek Veliki plaz, se vzpel na polico, kjer je v rahli črni prsti usledil razkrečene parkeljce gamsove noge. Tako na gosto je bila polica nasajena z živobarvnim cvetjem, da se ga včasih ni mogel ogniti in je pohodil marsikako rožo.

Pod njim in nad njim so cvetele očnice, kakor da je nebo nasulo zvezdic po skalah.

Počasi in varno se je prestopal Marko, se oziral naokrog, odtrgal nekaj res lepih cvetov, a očnice, ki bi bila izredno velika in lepo in pravilno razcvela, z dvojno krono listov, ni izsedil nikjer. Marsikatera roža se mu je zdela od daleč prav posebno lepa, ko pa je prišel do nje, je niti odtrgal ni. Tudi velika kresnica ga je prevarala, da je preplezal zaradi nje nekaj sežnjev. Motilo ga je celó belo cvetje gorskega pelina.

Ne daleč od njega je prižvižgal kamen iz višine, treščil ob trdo skalo in se razletel na drobne kosce. Marko se je spomnil gamsa, ki je odšel pred njim skozi Vrliče in po čigar sledi je hodil. Urno se je stisnil pod rahlo prevešeno skalo, da se zavaruje pred kamenjem, katerega je že slišal nad sabo. Čeprav je vedel, da je popolnoma na varnem, mu je bilo vendar tesno, ko je gledal, v kako mogočnih odskokih brenči kamenje preko njega, in slišal, s kako strašno silo udarja ob skale, se razbija in proži nove plazove grušča.

Kavke, ki so gnezdile v skalnih počeh, so preplašene odletele z gnezd, krožile v zraku in se zadirale nad rušeče se kamenje. Marko se je spomnil, kako so pred nedavnim obkrožale ubitega mačevskega ovčarja Urha. Od tistega dne so se mu ti črni ptiči gnusili.

Kamenje se je umirilo. Marko pa še ni hotel oditi iz varnega zavetja; saj je bil potreben tudi odpočitka.

Nebo je bilo od ponočne plohe, kakor umito in ozračje, da bi Kuharjev Tonej spet govoril o barvah in platnu.

Marku se je sparila voda. Da bi ji zboljšal okus, je natrgal pelina, ga pomel v roki in natlačil v čutaro, pokusil, se grenko nakremžil in odšel naprej.

Za prihodnjo skalo je zagledal gamsa, ki je hitel po meli iz Vrlič v Srednjo peč. »Bom vsaj varen pred kamenjem. Smer si bom že sam poiskal.«

Opiraje se s hrbtom in koleni, s coklami v torbi, se je prerinil Marko skozi kratek žleb. Na desno je bil svet odprt, da bi brez posebnih težav lahko prišel prav do vrha Vrlič, na levo pa je bila dobra dva sežnja peč popolnoma gladka in malo nagnjena naprej. Za to neprestopno steno je bila skala zopet razčlenjena. In od tam, s poličice, komaj kakor dlan velike, je strmela v drznega plezavca izredno lepa očnica, kakor bi ga hotela vprašati: »Fant! Po kaj si prišel?«

Marko se je razveselil cveta, tako razveselil, da je začel sam s sabo glasno govoriti. Pokazal je s prstom ogledano očnico: »Tebe iščem.«

Očnica se je v vetru narahlo zamajala, kot bi nagajivo pomežiknila: »Mene? Hm. Poglej, kje sem!«

Marko je uvidel, da preko previsa nikakor ne more doseči prelepega cveta: »Ne gre? Z glavo skozi zid ne gre.« Spustil se je nazaj po žlebu, da poskusi doseči zaželeno rožo od druge strani.

Dolgo je motril od spodaj dohod, skušal celo določiti razdaljo med posameznimi oprijemi in je ugotovil: »Mogoče je priplezati gor, lahko pa ne bo. Ali bi ali ne bi?« Spomnil se je Ančke: »Poskusim.«

Odložil je vse. Celo nogavice je sezul. Previdno se je plazil ob skali, se dvignil z rokami čez majhen previs in ugledal zopet izredno očnico, ki je znova zatrepetala, kakor bi se ga bila ustrašila, ko je zagledala napadalca od druge strani. (Dalje prih.)

RADIO CELOVEC

govori po časopisu

ŽIVLJENJE V SLOVENSKIH SREDNJEVEŠKIH MESTIH

(Nadaljevanje.)

Za trg ali mesto v pravnem pomenu besedę je značilna pravica do enega ali več sejmov na leto. Obzidje v začetku ni bistven znak mestne naselbine. Dobe (etape) pravnega razvoja so šle od osvoboditve izpod sodstva deželskega sodnika in istočasne priboritve lastnega sodstva v civilnih in manjših kazenskih zadevah do imenovanja lastnih sodnikov, ki so spočetka organi deželnega kneza, stopijo pa v 14. stol., izvoljeni od novega mestnega sveta, ki ga voli občina meščanov, kot mestni sodniki mestu na čelu. Postopno dosežejo do konca 15. stol. skoraj vsa mesta na Slovenskem višje kazensko sodstvo. Šele ob koncu srednjega veka moremo pri nas govoriti o dovršeni mestni avtonomiji. Mesto živi po svojem pravu, ki ga zapisanega poznamo za Kostanjevico, Gorico, Ptuj, Brežice in Slovenjgradec. Isto mestno pravo kot Kostanjevica imajo Novo mesto, Metlika, Črnomelj, Kočevje in Lož.

Mestni gospod je bil v slovenskih mestih deželni knez, zemljiški gospod ali cerkev. Po številu prebivalstva naša srednjeveška mesta niso bila velika. Največja med njimi imajo 1000 — 2000 prebivalcev. Novo mesto na primer šteje leta 1515 272 hiš, Kamnik ob istem času 177.

Po poklicu je med meščani največ trgovcev in obrtnikov. Obrtniki izdelujejo le za potrebe mesta in bližnje okolice, izvoz v daljne kraje skoraj ne prihaja v poštev. V gorenjskih mestih je v 15. stol. posebno razvita železarska obrt, v Ljubljani so znani krznarji. Podatke o cehih, ki združujejo obrtnike v mestnem okolišu radi zaščite lastnih interesov in strokovnega spopolnjevanja v stanovske organizacije, poznamo od konca 14. stol. dalje.

Trgovina je osredotočena v mestih, ki ta svoj monopol skrbno čuvajo in branijo deloma pred drugimi mesti, deloma pred prekupčevalci, krošnjarji in tovorniki iz vrst podeželskega prebivalstva, ki si je pa končno vendarle pridobilo dovoljenje za trgovanje z nekaterimi predmeti (poljski pridelki, izdelki domače obrti, vino, sol). Trgovina z raznimi vrstami tujega blaga, pa tudi z mnogimi domačimi izdelki, na primer z železom ali krznom, je pridržana skoraj izključno mestnim trgovcem. Kmet, plemič, žid in duhovnik s tem ne sme trgovati. S strogo urejeno trgovsko in prometno politiko si skušajo mesta ščititi svoje pravice. Predpisane so posebne potne črte in trgovske ceste, ob katerih se pobira carina.

Židje na Slovenskem

Poseben stan srednjeveškega prebivalstva na Slovenskem predstavljajo židje, ki so v naših mestih tvorili znatne, navadno na posebne dele mesta omejene naselbine. Navzlic pogostim izgonom in preganjanju zaradi vere so se židje v naših srednjeveških mestih obdržali, kajti bili so dobri davkoplačevalci in svetnemu ali cerkvenemu gospodu, kmetu ali meščanu v denarni stiski proti dobrim obrestim vedno pripravljeni posojevalci denarja. Denarna kupčija je poglavitno opravilo židov, trgovina le stransko. Sami med sabo so podrejeni lastnemu sodstvu, spori med njimi in kristjani pa spadajo pod posebnega židovskega sodnika, ki pa po veri ni bil žid.

Prometne zveze v preteklosti

Mest in trgov se dotikajo glavne srednjeveške ceste in pota na Slovenskem. Stare rimske ceste, ki so v dobi slovenskega naseljevanja rabile kot odličen kažipot našim prednikom, so se deloma uporabljale še dolgo v srednji vek. Viri govore o visokih cestah, to je nad navadno površino (nivô) nasutih, o tlakovanem in zidanem potu. Oblikovanje dinastičnih teritorijev in spremembe političnih mejá so glavne cestne črte deloma premaknile. Dinasti in zemljiški gospodje navajajo promet na svoje gradove, mesta in trge, izogibajoč se tudi za ceno lažjega in ugodnejšega transporta starejših prometnih črt. Srednjeveška prometna politika vodi cestni promet v interesu deželnega in zemljiškega gospoda.

Ceste in pota, ki so vodila v srednjem veku preko slovenske zemlje, kažejo s stališča mednarodnega prometa izrazit značaj. Velikih mednarodnih cestnih križišč pri nas ni. Ceste in promet na njih gre bolj preko naše zemlje kot vanjo. Italija, južna Nemčija, Avstrija, Češko, Ogrska in Hrvatska so preko Slovenije zvezane s prometnimi črtami, ki našo zemljo sečejo. Velika pomembna cesta iz Italije v južno Nemčijo, Avstrijo, Češko in Poljsko vodi od morja (Benetke, Oglej) skozi Kanalsko dolino in spodnjo Ziljo na Beljak, kjer se ena proga odcepi na Zgornje Štajersko, druga pa preko Tur na Salzburško. Druga velika in pomembna cesta veže Ogrsko z Italijo in vodi deloma v smeri stare rimske ceste iz Panonije v Italijo. Iz Medjimurja pelje ta cesta v Ptuj, odtod v Slovensko Bistrico, kjer se združi z graško-mariborsko, od severa vodečo cesto. Od Slovenske Bistrice pelje ta cesta dalje na Celje, Žalec in preko Motnika — Špitaliča na Kamnik, oziroma kasneje, ko je Ljubljana prekosila Kamnik, skozi Črni graben v Ljubljano. Gorenjska in Ljubljanska kotlina je s Furlanijo zvezana z vrsto potov. Iz Bohinja vodi stari, zelo obiskan pot preko Baškega sedla na Tolmin. Iz Kamnika pelje pot v smeri Smlednik — Škofja Loka — Poljanska dolina — Cerkno — Baška dolina — Tolmin — Kobarid — Čedad. Stare rimske smeri se drži pot Ljubljana — Vrhnika — Logatec — Hrušica — Vipava — Gorica. Ko si pribore Habsburžani dostop na morje, pride do velike veljave direktna cesta Gradec — Ljubljana — Trst. Na Krasu se razcepijo pota, ki vodijo iz Notranjske na morje. Eden pelje preko Komna v starodavno štivansko luko. S Pivke vodi pot preko Razdrtega, Senožeč, Lokve in Bazovice v Trst. Drugi, ki vodi na beneški Koper, se odcepi od Divače na Kozino, Klanec in Črni Kal. Najbližja zveza med Furlanijo in Hrvatsko je v smeri nekdanje rimske ceste Štivan — Prosek — Bazovica — Hrušica — Podgrad — Rupa — Reka. V Rupi se od severa priključi notranjska pot Postojna — Trnovo. Notranjska pota se proti vzhodu nadaljujejo v dolenjsko-hrvatska. Od Razdrtega pelje takoimenovani »patriarhov pot« preko Hrenovice na Planino — Cerkno — Lož. Od tega se odcepi pot preko Blok na Rašico in dalje na veliko dolenjsko cesto, ki pripelje iz Ljubljane preko Grosupeljske kotline na Višnjo goro. Na spodnjo Krko vodita dva pota, eden od zgornje Krke na Žužemberk — Sotesko — Novo mesto, drugi v smeri stare rimske ceste na Trebnje, Belo cerkev in Kostanjevico. Na Hrvatsko pelje en pot iz Novega mesta na Metliko — Ozalj, drugi iz Kostanjevice v Žumberak, oziroma preko Čateža v Samobor in Zagreb. Brežice so ob Savi preko že v prvi polovici 13. stol. postavljenega Zidanega mosta in ob Savinji zvezane s Celjem. Drugi pot iz Brežic vodi z Bizeljskega preko Podčetrtka in Poljčan v staro trgovsko in prometno središče Slovensko Bistrico. Od Celja pelje pot preko Vitanj v Slovenjgradec in od tu v Podjuno ter Velikovec. Iz Maribora gre pot manjšega pomena ob Dravi na Koroško. Glavna zveza Koroške z Ljubljano je preko Ljubelja in Kranja, glavna s Furlanijo pa poleg kanalske poti preko Predila in Kobarida na Čedad.

Izvoz in uvoz v srednjem veku

Na teh cestah in potih so uvažali, izvažali in prevažali pridelke (produkte) domače zemlje in tuje. Glavni domači pridelki oz. izdelki, s katerimi so trgovali in njih izvažali, so: živina, vino, krzno, kože, železo, lesni izdelki, med in vosek. Glavni izvozni kraji in dežele so Benetke (železo), Furlanija (železo), Ogrska, Koroška, Salzburška in Zgornja Štajerska (vino). Uvažali so špecerijo, dragocene kovine, tkanine in nakit (iz Benetk), boljše sukno (iz Zgornje Nemčije, Češke, Francije, Holandske in Anglije), morsko sol (iz istrskega Primorja), kameno sol (iz Zgornje Štajerske in Avstrije), steklo (iz Benetk), južno sadje, olje in fige (iz Primorja), suhe ribe (iz Nemčije) in sladka vina (malvazija, rebula). Močan je bil preko slovenske zemlje tranzitni promet. Iz Ogrske in Hrvatske v Alpe in Italije so prevažali in tovorili v prvi vrsti kože, živino, krzno in žito, narobe pa iz Primorja in Benetk v severne in vzhodne kraje špecerije: sladka vina, južno sadje, dragocene kovine, tkanine in nakit.

ZA NEDELJSKO POPOLDNE

Besede pomenijo

Vodoravno:

1 pralno sredstvo; 4 soudeleženec pri delu; 12 vrsta orožja, jedilno orodje; 15 drug izraz za vedno; 18 nepoučen, nespameten; 19 moška oseba iz svetega pisma; 22 priprava, stroj; 24 očka; 25 svežen, velikonočni običaj; 27 sedež čuta; 28 drugo ime za Perzijo; 30 drvarsko orodje; 31 kratica besede izven; 32 pritrdilnica; 35 moško krstno ime; 36 konica; 38 kratice mednarodne organizacije za begunce; 40 kratica za »starejši«; 41 kot 24 vodor.; 43 odvratnost, gnev; 35 gradivo in kurivo; 46 iglasto drevo; 47 znana znamka juhinega nadomestka; 50 število; 51 mesto na Koroškem; 52 praznik v letu; 53 kratica besede »internacionalen«; 54 član zgodovinskega naroda na Balkanu; 55 dva enaka soglasnika; 58 predlog; 60 naravno bogastvo; 61 neke barve; 62 pogojnik; 63 prva in peta črka v abecedi; 64 slovenski pesnik, goriški »slavček«; 67 primorski vzklik; 68 dva enaka samoglasnika; 69 kovaška potrebščina; 72 šesta in druga črka v abecedi; 74 osoren človek; 75 osebni zaimek; 76 strupena žuželka; 78 kar najbolj znan in spoštovan; 80 skrajšano žensko krstno ime; 81 vrsta ležalnega fotelja (tuja beseda); 83 sto — ločilna oblika; 86 albanska prestolica; 87 jutranja zvezda; 88 nasprotje od noči; 89 prebivalec neke celine.

Navpično:

1 nasprotje od grdo; 2 merilka časa; 3 klic ob požaru; 5 osebni zaimek; 6 pravi, reče; 7 prva »boljša polovica«; 8 tega leta; 9 italijanska reka; 10 znano mu je; 11 števnik; 12 glasbeni znak; 13 dvojica; 14 kraj na Gorenjskem; 16 poljska cvetica; 17 »domača« tujka za človeka, ki je bolan ali se hlini kot bi bil bolan; 19 Jurčičeva tragedija iz slovanske zgodovine; 20 najbolj povdarjena beseda, osebni zaimek; 21 proizvajalec neke brezalkoholne pijače; 23 zločinec manjše vrste; 25 nočni lokal; 26 cvetica; 29 debela palica; 30 bukov plod; 33 grška prestolica; 34 del duhovniškega oblačila; 36 kot pri 76 vodor.; 37 zdravniška označba za jetiko; 39 geslo, vodilo (tujka); 40 napravi, izvrši; 42 pevski glas; 43 drug izraz za smuči; 44 obziren, blagodušen; 48 lahka kovina; 49 skrajšano žensko ime; 50 kratica za »slovenska narodna čitalnica«; 55 srednjeveliko naselje; 56 veznik; 57 vrsta užitne jagode; 58 družinski poglavar v narečju; 59 kratica neke evropske denarne enote; 65 nag; 66 sovražnica železa; 70 mednarodna beseda za vzhod; 71 debela veja, deblo; 73 drug izraz »čitaj«; 75 roditeljica; 76 cerkveni dostojanstvenik; 77 privid, sanje; 79 otroški izraz za očeta; 82 naplačilo; 84 pritrdilnica; 85 pritrdilnica.

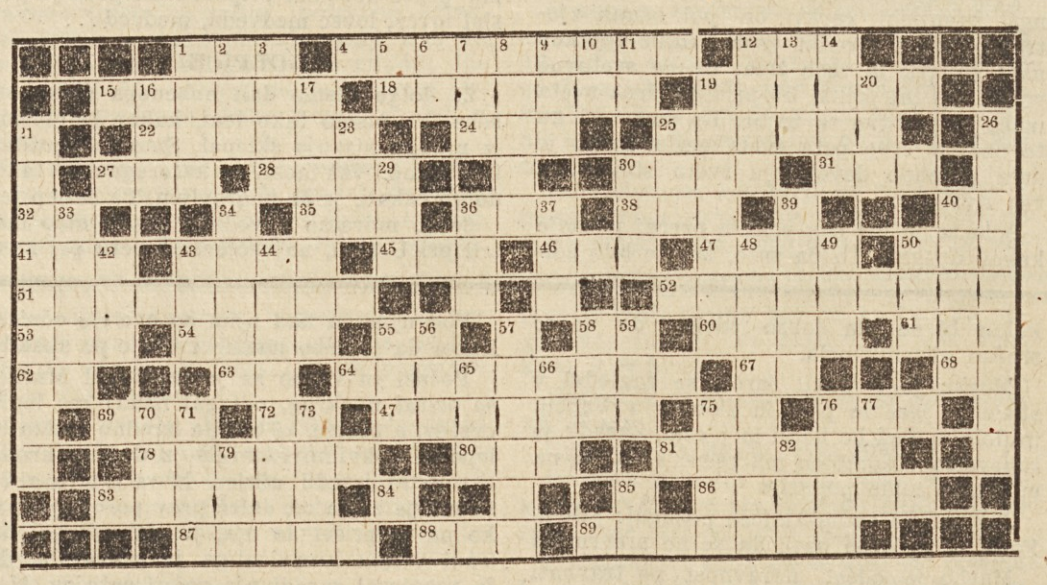

VOJAŠKO SODIŠČE V CELOVCU

Dne 16 oktobra 1947 se je moralo pred britanskim vojaškim sodiščem v Celovcu zagovarjati 13 Avstrijcev in dva razseljenca zaradi tatvine in krivične prilastitve zavezniške imovine. Dva glavna krivca Tschwelesnig in Herkt, oba 19-letnika sta okradla svojega delodajalca, to je NAAFI-EFI. Oba sta bila obsojena na 12 mesecev zapora. Nekaj pajdašev teh dveh je prejelo po 2 do 4 mesece, drugi so bili oproščeni, ko so plačali globo po 250 do 350 S, eden je bil obsojen 3 do 4 mesece pogojno.

Ko je prečital obsodbo, je britanski sodnik podpolkovnik Cohen dejal, da pač pozna sedanjo stisko, kar se tiče oblačil in drugih stvari, toda vkljub temu se ne sme krasti.

Za svobodo zlato

V našem koroškem kmetijstvu je vsekakor živinoreja in zlasti govedoreja na prvem mestu. Poljedelstvo v sedanjih razmerah splošnega pomanjkanja hrane sicer ni manj važno, vendar vsled razmeroma majhnega obsega ne more igrati tolike vloge. Poljedelstvo je pač doma v ravnini, v naših hribovitih in planinskih krajih pa je živinoreja glavna panoga kmetjstva.

Kako dobro se počuti naša živina skozi celo poletje na planinah, pa tudi ona doma na pašnikih. Svežega zraka in gibanja ima več kot dovolj. Toda kaj pa pozimi, ko jo zapremo v hleve in privežemo k jaslim? Saj jo lahko še tako dobro krmimo, toda kako pa je z gibanjem in svežim zrakom? Na to pa često ne mislimo dovolj, kar je lahko v veliko kvar živini sploh, zlasti pa mladi, ki šele dorašča. Vsako živo bitje, zlasti pa mlado še v rasti, rabi mnogo prostega gibanja na svežem zraku, da se more pravilno razviti.

Le poglej male otroke, kako lezejo po vseh štirih in se prekucujejo, večji se pode cel dan okrog hiše in prevračajo kozolce, da utrujeni zvečer popadajo kakor snopje in zaspe kot ubiti. Zakaj vendar ne mirujejo? Ne morejo, ne utegnejo, rast zahteva gibanja in narava jih sili k temu, da se gibljejo in na ta način pravilno razvijajo. Ali si že kdaj opazoval mlada teleta, kake norčije zganjajo, če jih po daljšem času spustiš zopet enkrat iz hleva? In celo starejše kravice ter voliči se radi preskačejo ob taki priliki in poveselé zlate svobode! Pa čemu vse to? Ej, narava jih sili k temu, dragi prijatelj ,narava jih sili, da se pretegnejo in razgibajo, ker je to nujno potrebno vsakemu živemu bitju. Zato pa je delavna živina kar lepo mirna, če je spustiš na pašo, ker se pač pri delu pretegne in razgiba dovolj ter navžije svežega zraka.

Mladi živini je zlasti potrebno redno gibanje radi pravilnega razvoja in rasti. Koliko napak pri živini je samo posledica hleva in verige. Toda tudi starejša živina, kakor n. pr. molzne krave, mora imeti priliko, da se razgiba. Saj tudi tebi, bratec, par dni počitka kar dobro de. Toda, če boš cele tedne in morda celo mesece lenaril v hiši, te bo kar nekam minil tek, nič krepkega se ne boš počutil in nič prav se ti ne bo hotelo več. Da, tudi odraslo bitje rabi redno gibanje, da mu vsi organi pravilno delujejo in da ne nastanejo nobene škodljive motnje v presnavljanju.

Poleti na paši ima naša živina pač gibanja dovolj, toda kako pa je tozadevno pozimi, ko jo zapremo v hlev in morda še napajamo kar pri jaslih? Tedaj pač močno pogreša zlate svobode in to traja nepretrgoma več mesecev, da, tudi pol leta. In vendar mora živina imeti tudi pozimi toliko gibanja, da se pravilno razvija, odrašča in uspeva.

S pašo pozimi ni nič. Zato pa moramo imeti nekje blizu hleva dovolj veliko ograjeno tekališče ,kamor spustimo živino redno vsak dan vsaj za par ur, da se po mili volji preskače, razgiba in pretegne. Nič ne stori, če nekoliko dežuje ali sneži. To živini ne bo prav nič škodovalo, ampak se bo še utrdila, da bo bolj odporna proti različnim vremenskim spremembam. Če je bila živina preko zime redno vsak dan na tekališču, tedaj pri njej tudi ne bomo opazili nobenih posebnih motenj spomladi, ko jo prestavimo zopet na pašo. Znano je tudi dejstvo ,da pri isti krmi dajo več mleka krave, ki se vsak dan razgibajo v tekališču ali pa s hojo k napajanju, kakor pa take, ki so stalno priklenjene k jaslim.

Zima je zopet tu in sneg se že ponuja. Ne zaprimo naše živine v hlev in ne priklenimo je k jaslim za celo dolgo zimo! Gonimo jo napajat na bližnji potok, če je tudi nekoliko oddaljen, ker ji bo to le v korist. Če pa take prilike nimamo, ogradimo čim bolj prostrano tekališče in spuščajmo tja menjaje ali pa naenkrat vso živino redno vsak dan vsaj za nekaj ur. Nekaj prostora tam nekje za hlevom bomo že žrtvovali v ta namen in napraviti potrebno ograjo nas končno tudi ne stane dosti ali pa nič.

Živina, zlasti pašna, mora vsekakor tudi preko zime imeti prilike dovolj, da se razgiba in navžije svežega zraka. Privoščimo torej tudi njej več zlate svobode, o kateri se dandanes toliko govori, privoščimo ji jo v izobilju, saj nas to nič ne stane, živini pa bo v neverjetno korist; uspevala bo, da bo veselje, no in to je prav tisto, kar hočemo.

— r j —

„Koroška kronika" izhaja vsak petek. — List izdaja Britanska obveščevalna služba. — Uredništvo lista je v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I. Telefon 3651/02. — Uprava in oglasni oddelek v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I. Telefon 3651. — Mesečno naročnino je treba plačati v naprej. Rokopisi se ne vračajo. — Tisk: Tiskarna „Carinthia".